

ERNST SLANC:

ČASTIČUTJE — VZGOJNI PRIPOMOČEK ?

Pač k redkim izjemam je smatrati posameznike izmed človeške družbe, katerih duša ne bi stremila — vsaj natihoma in pritajeno — za čislanjem, spoštovanjem in upoštevanjem od svojih bližnjikov; zakaj moralni vzor, ki ga zovemo čast, je lepa in idealna posest.

Čast pomenja marsikomu več ko denar, več ko bogastvo — da, zgodi se, da žrtvuje kdo težnji po njej celo imetje ali znaten del svojega imetja, da, celo svoje ali drugih življenje.

Sreča in čast! To je ideal, kamor se upirajo vse oči, od ubožnega oratarja do visokega souverena.

Najdemo tu in tam posameznike, ki jim ni veliko ležeče na časti in katerim obče družabno mnenje sploh ni merodajno, toda taki ljudje so čudaki ali moralno tako pokvarjeni, da jih ni prištevati k pametnim in koristnim članom človeške družbe. Zakaj kdor nima tega čuvstva v potrebnih meri, dela navadno baš ono, kar je nasprotno pojmovoma časti in poštenja — in to so nečastna dejanja, mnogokrat kaznjivi zgreški. —

Častilakomež ali častihlepnež si prizadeva priti do časti potom nedostojnih in večkrat zavržljivih sredstev, četudi si je svest, da zaželjene in prisvajane časti nikakor ni vreden.

Treba je torej vsakemu vzgojitelju posebej skrbno paziti, da pri svojem prizadevanju ne zaide in ne zavozni na napačno pot ter ne zdrami nagiba, kateremu je baš namenjena pažnja, da se ne izcimi — kar je hotel zatreti. —

Šola, ki se ne ozira in ne upošteva velike važnosti čuta za čast in poštenje, ki ga ali napačno vzgojuje ali pa popolnoma zatre, ne bo nikdar dosegla svojega smotra.

Častiželjnost, ki jo pravilno izkoriščamo, nam nudi najboljše pripomočke za vzbujevanje marljivosti in tekmovanja med učenci. Smo pa tudi na pravi poti, če udarjamo vedno na strune, ki vzbujajo častiželjnost otrok? Ali se ni treba bati, da se častiželjnost izprevrže v časti-

lakomnost, častihlepnost in da učitelj doseže pri svojem prizadevanju popolnoma napačen smoter?

Vsekakor je treba pri vzgoji častičutja in častiželjnosti velike previdnosti, ker smo v vedni nevarnosti, da prekoračimo meje in vzbujamo častihlepje.

Naravnih in pravih čutil za čast ne smemo potlačiti, pa tudi kalicam, ki se izcimijo, ne preveč zalivati, da z bohotno rastjo ne zaduše plemenitih sadežev. —

Otrok je nesamostojen, ne zna presojati svojega dela in ga često precenjuje ali pa podcenjuje. Pri izvrševanju svojih opravkov, bodisi v šoli ali doma, mu je treba nekake opore, priznanja za dobro, grajo za slabo delo; s tem vzbujamo v otroku veselje in stremljenje za onimi čini, ki mu donašajo pohvalo, začne se ogibati dejanj, s katerimi je zaslužil grajo — to je čut za poštenost in čast.

Ako hvalimo učenca prevečkrat in to zaradi malenkostnih zaslug, ki jih je itak dolžan izvršiti, vzbudimo v njem zopet željo, prilastiti si čim več hvale, četudi si je v svesti, da za storjeno delo tega ne zasluži.

Nezaslužena pohvala ne vzbuja odkritosrčnega veselja, ampak napuh, iz katerega se izcimi častilakomnost, ki hoče doseči čast na vsak način in se poslužuje pri tem najslabših sredstev.

Prepogosta pohvala otopi čutila, da postanejo učenci napram učiteljevemu mnenju malomarni in se zanj ne brigajo več; ne samo, da postanejo neobčutljivi, mnogi celo z nekakim zaničljivim preziranjem poslušajo vedno ponavljajoče se litanije iz učiteljevih ust.

Vsakemu učitelju je znano kako tankočutni so učenci pri določevanju redov za naznanila. Vsak učenec bo sam sebe in svoje součence popolnoma pravilno presodil, kakšne rede zasluži. O tem sem se že mnogokrat prepričal z raznimi vprašanji in sem bil primoran učenčevemu mnenju pritrditi. Veliko pregreho stori učitelj, če zapisuje rede poljubno, ne da bi prej natančno preiskal duševne zmožnosti svojih učencev, njih nadarjenost in marljivost. Drugače je soditi pridnega in marljivega učenca, ki je s težko muko izvršil svojo nalogo, nego talentiranega učenca.

Otroci občutijo zelo vsako, njim storjeno krivico, izgubijo zaupanje v pravicoljubnost učiteljevo, ne upoštevajo več njegove hvale in graje, ker jo smatrajo za krivično.

Take zmete pri razredovanju, razdeljevanju premij in pri drugih takih priložnostih, zadajo otroškemu častiželju skeleče, neozdravljive rane in škodujejo neizmerno ne samo našim gojencem, ampak tudi nam samim, ki smo jih zakrivili vsled lastne brezbržnosti.

Vsak vesten učitelj mora opravljati posel razredovanja z največjo vestnostjo in skrbjo; pravična šolska naznanila so močni klini na lestvi, po kateri se učenec vzpne do pravega častiželja.

Navada, razdeljevati „premijske“, je sicer na javnih šolah odpravljena. V očigled kakemu zaželjenemu darilu je morda vzbudila večjo marljivost in tekmovanje med učenci, vendar je bila škoda, ki jo je povzročila, večja kakor hasek. Ne samo, da so obdarovanci, ki so bili morda še celo nezasluzeno obdarovani, prezirljivo in polni napuha zri na svoje součence, so bili prezrti polni nevošljivosti in srda v srcu; drugi pa so z globoko žalostjo pokopali nade in upe celega leta. — Gojilo se je s tem častihlepje, nezadovoljnimi pa so se zbudile po nepotrebem vse nelepe strasti, ki spé več ali manj v duši vsakega zemljana.

Seveda ne mislim sedaj niti na takozvane „božičnice“, o katerih hočem pozneje govoriti.

Nepriumno častihlepje vzbujajoče sredstvo je na nekaterih šolah uveden red dostojanstev in določitev častnih sedežev. Take naredbe so pravemu čistiželju zelo opasne, ker se učenci potegujejo za višje stopnje dostojanstva samo zaradi tega, da bi jih drugi lahko občudovali in zavidali.

Istotako je uredba takozvane „oslovske klopi“ za lene učence zavrljiva, ker se je otroci hitro navadijo in jim slednjič čut za čast popolnoma otopi.

Začetkoma so kaznjenci, ki so primorani imeti svoj sedež v taki klopi, izpostavljeni zasmehovanju in zaničevanju od strani svojih součencev, to pa jim zaduši še zadnjo iskrico čuta za čast in poštenje, ki je morda še tlela v mladi duši.

Ščasoma ne smatrajo ne kaznovani in ne drugi učenci tega za nekaj nečastnega in tako izgubi ta kazen vso vrednost in je prava morilka častičutja in čistiželjnosti in priprava za otopelost vsega finejšega v otroški duši.

Šola, ki ne izgubi vzgojnega smotra nikdar izpred oči, se ne poslužuje takih neprimernih sredstev — ampak mora gojiti nežne kali častičutja, ki poganjajo v otroški duši, na dostojen in primeren način.

Še slabše kakor navedena neprimerna sredstva vpliva na ta razvoj slab način izvajanja raznih kazni.

Zlasti pa se častičutje zatre z neplemenitim in nefinim tonom ter osobito z rabo sramotilnih in zmerjalnih nadevkov zoper učence same ali starše in druge osebe.

Tudi smešenje otrokovih hib pred součenci spada sem: v osmešenih rodi odpor, v drugih pa nekolegialnost in napačno mnenje, da so sami nekaj več zato, ker nimajo takih napak. Presrčna beseda in ljubeznjivost je bolj na mestu.

Tudi v domači hiši bi morala biti že neprimerna beseda, še bolj pa šiba zadnje sredstvo k pobolšanju otrok, ker je v zvezi z znanimi surovimi psovkami, ki se vsujejo iz ust razkačenih staršev in vedno več škoduje nego koristi ter uniči zadnje sadove čuta do časti.

Učitelju mora biti pri izpolnjevanju njegovega poklica v vsakem slučaju ljubezen do otrok zvezda vodnica, tudi takrat ko učenca najstrožje kaznuje.

Ako je otrok prepričan, da ga učitelj ljubi, četudi ga kaznuje, bo imela kazen povoljne uspehe in bo povzročila poboljšanje.

Potlačena ali celo uničena čutila za čast in poštenje bodo pognala nove kali, ki bodo pile žarke učiteljeve ljubezni in se tako utrdile, da jih ne bo ugonobila nobena še tako močna burja.

Neumestno sredstvo je tudi prepogosto zapiranje otrok; naravnost zavržljivo pa je sodnijsko zapiranje šoloobveznih otrok, po čemur stremi tudi uredba mladinskih sodišč.

Zapiranje po šoli se naj izvede v prav redkih slučajih, kadar druga sredstva nič več ne izdajo. Ne samo, da tako samotno sedenje rodi v kaznjencu nove hudobne načrte, da se zgode pri tem, posebno ako nima vednega, natančnega nadzorstva, najhujši čini, se otroci na to sedenje po šoli tudi navadijo in imajo za to kazen le zaničljiv nasmeh in se je ne ustrašijo prav nič, ampak jim je včasih še dobrodošla, češ: „Imam doma vsaj izgovor in mi ne bo treba delati ali pasti.“ Otroci, ki so vajeni na sedenje po šoli, se tudi sodnijske kazni ne ustrašijo.

Pri tej priliki naj bo povedano, da policijsko kaznovanje pokvarjenih otrok veliko več škoduje kakor koristi, ker jih ne poboljša čisto nič, razentega jim pritisne na čelo pečat sramote in zaduši v njih največkrat zadnjo iskrico čuta do časti.

Primerno sredstvo za vzbujanje čuvstva do časti je gojitev sramežljivosti, katera je častiželjnosti nekoliko sorodna in se da gojiti od rane mladosti.

Otrok začne odrasle kmalu posnemati v vsem, kar je spodobno in nespodobno, dostojno in nedostojno, kar zasluži hvalo ali grajo.

Pri otrokih se pokaže čut za čast in poštenje najprej kot sramežljivost; zato je dolžnost vsakega vzgojitelja isto gojiti, netiti v mladi duši stud pred vsakim nečastnim dejanjem, varovati jo dotike z vsem sramotilnim, ali, ako se taki sramotilni čini niso dali preprečiti, jim storjeno napako predočiti kot najhujše, gnusno zlo, katerega se jim je vedno izogibati.

Gojitev sramežljivosti je prva stopnja na potu do zaželjenega cilja — do pravilnega razvitja čuta za čast in poštenje in je seveda ena izmed glavnih nalog domače vzgoje.

Vsakdanje izkušnje v šoli nam dokazujejo, da se navadno v domači hiši v tem oziru največkrat greši in uniči z nespodobnim, nesramnim govorjenjem, z najgršimi čini v navzočnosti otrok vse sledove sramežljivosti. V mnogih slučajih so celo lastni starši grobokopi otroške nedolžnosti, ker jih s svojo surovostjo, podlostjo in nepremišljenostjo sami po-

kvarijo. Pri takih otrokih je navadno brezuspešno vse učiteljevo prizadevanje, vzbuditi v njih znova sramežljivost. — Ni se torej čuditi, ako šola nima pri vzgojevanju k častičutju dovoljnih uspehov.

Veliko kriva je pa tudi beda, ki tlači ljudstvo in provzroči, da otroci v tesnih stanovanjih vidijo in slišijo vse, kar bi ne smeli, in se jim na ta način otopi sramežljivost in ž njo vred slehrno čuvstvo za čast in poštenje. Da spada tu sem poglavje o jemanju otrok v gostilne, na plesišča, v družbe, kjer razni, zlasti alkoholni vplivi prevladujejo trezno previdnost, mi bo priznal vsakdo. Sramežljivost otrok je izborno sredstvo, po katerem se prav lahko goji čuvstvo do časti, ako ga v to svrho pravilno izkoriščamo.

Za storjen pregrešek se naj otrok nekoliko osramoti, a to zelo previdno, toda pri tem se je vedno ozirati na osebnost posameznih otrok.

Pri nekaterih zadostuje pogled, pri drugih začudenje, češ: „Ti si storil kaj takega?!“; pri enih zmigavanje z glavo, pri nekaterih resna beseda med štirimi očmi ali v navzočnosti učencev, pri mnogih že bolj občutna kazen — kakor prestava na drug sedež, stanje izven klopi ali izključenje od kake zabave ali izleta.

Otroke z razvito sramežljivostjo bo zadel in zbolel hud pogled, njihovo samoljubje bo užaljeno, v svesti si bodo, da jih vsled storjenega pregreška učitelj in součenci manj cenijo in vzbudil se jim bo čut častiželjnosti, ki jih primora k trdnemu sklepu, varovati se v prihodnje vsakega osramotenja.

Nadalnje sredstvo v gojitev častiželjnosti je graja. Kjer ne zadostujejo prej navedeni opomini, tam je potrebna graja.

Nagib k časti bo učenca prisilil, ako sliši iz učiteljevih ust grajo, da se bo v prihodnje izogibal prestopkov, zaradi katerih je zaslužil grajo.

Kakor nevihta izčisti zrak, tako iztrebi večkrat tudi resna graja mlačnost, lenobo in zanikrnost učencev, da nima učitelj več povoda posluževati se tega vzgojnega sredstva.

Zadnja naredba, ki služi v gojenje čuta za čast in poštenje, ako vsi drugi pripomočki nič ne izdajo, je kazen, v koje ospredju mora stati grožnja.

Ako se učenec za grožnjo ne zmeni, mora isti na vsak način slediti kazen. Na kazenski lestvi pa je veliko klinov, katerih se naj nobeden ne preskoči in tudi pri kaznovanju je vedno upoštevati osebnost učencev, ki naj bo učitelju kot merilo, do katerega klina se naj pri kaznovanju povsne, da bo dosegel zaželjeni smoter.

Ugodnejše kakor osramočenje, graja in kazen vpliva na razvitje čuta za čast in poštenje pripoznanje dobro izvršenega dela, lepega, dostojnega vedenja.

Učitelj neodpušljivo, pedagoško greši, ako poudarja samo napake vsake naloge in slabe strani svojih učencev, a dobre popolnoma prezre. — Kdor otroke samo graja, jim s tem zagreni veselje do dela ter jih napravi malodušne in brezbrizne.

Seveda naj ima tudi priznanje svoje določene meje. Predvsem je treba paziti, da je isto vselej opravičeno in utemeljeno, da ne nosi pečata pretiranega in nenaravnega hvalisanja.

Istotako vzbujajo darila častičutje. V šolah so sicer odpravljene premije (kakor sem to že prej omenil), vendar so na nekaterih šolah uvedene božičnice, pri katerih se obdarijo ubogi, a pridni otroci z obleko, šolskimi potrebščinami in drugim, popolnoma umestne. Vzbujajo v otroških srcih veselje do učenja, do lepega vedenja in je poplačajo za njih pridnost, ter je utrjujejo v dobrih sklepih.

Še izdatnejše sredstvo za negovanje častičutja je zaupanje v otroka.

Ako otrok spozna in vidi, da ima učitelj o njem dobro mnenje, da mu zaupa, se mu približa z vso zaupljivostjo in odkritosrčnostjo, bo to upošteval tudi najbolj zakrknjeni. Nagib k častiželjnosti čuti nekako zadovoljenje in mlado srce postane vsled tega dovetno za vse dobro in blago. Učitelji, ki imajo v svojih razredih vedno vse pod ključem, ne ravnajo prav. S tem pokažejo, da nimajo do svojih učencev nikakega zaupanja in s tem gotovo slabo vplivajo na razvitje čuta za čast in poštenje.

V mojem razredu so pristopne učencem omare in predali. V začetku šolskega leta povem učencem, da je to dokaz mojega zaupanja v njihovo poštenost, izrazim upanje, da imam pred seboj same poštenjake in le redkokdaj se pripeti, da bi bil med njimi kak nepoštenjakovič, ki bi izmaknil kakšen predmet. Gorje mu, kdor je varal moje zaupanje in osramotil ves razred! Učenci sami ga kaznujejo s preziranjem in bojkotom, ne marajo ga več v svoji družbi in ta kazen je za nepokorneža občutljivejša, kakor ona, ki bi ga zadela od moje strani.

Obenem je to svarilen vzgled vsem, kateri so bili morda na potu, da jih premaga izkušnjava. —

Človeška narava je z ozirom na častičutje zelo različna. Mnogi so obdarjeni z najnežnejšim, bolešno finim čutom za čast, drugi so pa zopet debelokožci in flegmati, katerim skrb za čast in poštenje ne dela nobene preglavice.

Učenci brez čuta častiželjnosti napravljajo učitelju pri vzgojevanju največ težkoč, pri njih ne izdajo mnogo ali celo nič prej navedene kazni. Zato bi pa bilo popolnoma napačno naperiti proti njim takoj najhujše strelivo, ker isto velikokrat ne učinkuje.

Uspešno vpliva na take elemente včasih navidezno preziranje njihovih napak; čutijo vsled tega, da so učitelju „zrak“, da jih več ne

upoštevata in ta zavest jim kljuje v srcu kakor črv ter včasih zaneti iskrico častiželja in to vsled užaljenega samoljubja.

Nekatere učence je treba zopet dovesti do tega, da vsaj enkrat izvršijo svoje delo v občno zadovoljnost, da se vsaj enkrat dostojno vedejo. Ako se to doseže, se bo v otroškem srcu vzbudilo veselje do dobro izvršenega posla, in to veselje, četudi je še tako nezatno, bo vzbudilo potlačeni čut častiželjnosti. Prva in glavna naloga učiteljeva pri vzgojevanju častičutja je torej spoznavanje in upoštevanje učenčeve osebnosti.

Častičutje se uspešno vzgojuje potom pouka. Čim večjo pozornost posvetimo vzgojevalnemu pouku, ki mora obsegati gojitev neposrednega zanimanja, tem prej dosežemo svoj smoter; zato bi morali presojudati učence ne samo po končnih uspehih, ampak tudi po zanimanju, s katerim so sledili pouku.

Posebno pozornost je treba posvetiti življenjepisom zgodovinskih ali drugih oseb, ki služijo z ozirom na čast in poštenje kot vzor, pa tudi nasprotno slučaje je treba z vzgledi pojasniti, da učenci sami izprevidijo, kam zabrede lahko človek, kateremu je čast in poštenje deveta briga.

V naših čitankah bi bilo želeli še več gradiva, s katerim bi lahko natančno pojasnili pojem o časti in poštenju in otroke z vzgledi in dokazi poučili, da je čast za vsakega človeka najbolje blago, za katerim mora vsak stremiti vse svoje življenje.

Razentega nam nudi šolarska knjižnica s svojim čtivom veliko podporo, ker v svojih zanimivih povestih kaj jasno naslika pravo in napačno čast, osvetli častna in nečastna dejanja, pokaže dobre posledice častnih in slabe nečastnih činov ter pravilno loči pravo častiželjnost od častihlepčnosti in častilakomnosti, da se otroci nehote in nevede ogrejejo za dobre in poštene značaje ter je skušajo posnemati, slabe pa mrzijo.

Največje okrožje v čigar obsegu se lahko vzgojuje častičutje — tvori narod.

Narodna samozavest oživlja in vzbuja stremljenje za častjo naroda in tako za čast vsakega posameznega, ki je ud tega naroda. Isto gojiti bodi učitelju sveta dolžnost. Kakor povsod, velja pa tudi pri vzgojevanju častičutja izrek: „Besede mičejo — vzgledi vlečejo.“

Učitelj bodi učencem prvi in vzorni svečenik na oltarju časti, na katerega se naj vedno ozirajo s svetim strahom in največjim spoštovanjem.

Učitelju bodi lastna čast največji zaklad, kajti ista je najmočnejše orožje v boju zoper mnogobrojne sovraže, proti katerim se mu je danes boriti.

Dokler ne pade senca na učiteljevo osebno čast, ga sovražniki zastonj podkopujejo, zastonj se trudijo vzeti mu srce mladine.

Neomadeževana zastava učiteljeve osebne časti bo še na tako vročem bojišču vedno visoko plapolala in ostal bo ovekovečen v srcih svojih učencev kot svetel marmornat kip, na kojega se bodo radi ozirali še v pozni starosti.

SESTAVIL J. PAHOR.

PEVSKI POUK V LJUD. ŠOLI PO M. BATTKEJU.

Nemški pedagoški književni trg producira preveč, zato vzame človek novo nemško metodično knjigo s skepso v roke.

Rezervirano sem listal po Battkejevem delu „Primavisti“, ki se precej reklamno imenuje metoda o poučevanju petja, dokler se nisem prepričal, da mi je knjiga bolj po vsebini kakor po datumu novost. Ime Battke se že nad desetletja imenuje, tudi obširnejih spisov ima že dovolj, vendar pa prodira še le v novejšem času; v avstr. ljudsko šolo je našel Battke doslej pot menda edino le na Češkem.

Ni mi znano, kakšni so rezultati njegove metode, posebno oni v pouku not, a če mislim na popoln fiasko še nedavno edinozveličalne številčne metode kot priprave za petje po notah ter primerjam s tem kratko prakso elementarnega poučevanja po Battkeju, moram priznati, da ima metodik tu, v nižji skupini ljudske šole srečno roko. Imamo sicer Druzoviča, ki nam je s svojo lepo „Didaktiko“ osvežil in regeneriral pevski pouk, ki nam je dal novih direktiv, toda „Pesmarice“ ne bomo mogli apodiktično rabiti v onem njenem delu, ki se nanaša na pevsko teorijo, če bomo hoteli stopiti na nova pota.

Bistvo Battkejeve metode v velikih črtah imam namen podati v naslednji kompilaciji.

Battkejev motto za prvi pevski pouk je: V začetku je bil ritem. V 1. in 2. šolskem letu se sicer tudi na večrazrednicah poje po posluhu, vendar pa naj bi se vadile nekatere ritmične predvaje v svrhu razločevanja tonov in zato, da se zgradijo na ritmiziranju prvine, elementi pevske teorije: takt $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, nota četrtnina, osminka ter istoimenske pavze. V 2. letu: lineatura in imena not *c, d, e* do oktave, predvsem pa italj. (aretinični) zlogi *do, re, mi, fa, sol, la, si, do*. Za ta pouk ima prirejene tabele z 20 kratkimi vajami; novost je ponazorovanje not s črtami, kar se mi zdi za to učno stopnjo prav srečno. Primer: $\frac{4}{4}$ takt je razdeljen z rdečimi črtami v 4 dele; v vsak del pride črta četrtnina, v 2 dela polovična črtna nota itd., pavze pa so prazni prostori. Če ima en zlog več not, potem so črte zvezane $\text{—} \text{—}$, če se vse v enem dihu poje, vežejo

pičice — — —; glasne note predstavljajo debele, tiho petje tanke črte — — — — —; naraščanje in pojemanje je ponazorjeno s klini — — — — —.

Razvidneje je postopanje na priloženem, že dovolj težkem primeru:

In ti si e - dini še tukaj ostal, oj pti-ček od tru - me vese - le, in ...

To je priprava za pouk not ter prirejena za vse 3 š. l.; v četrtem letu se potem te črte-note z lahkoto spremene v prave. Sledi pouk po notah, diametralno nasproten dosedanjim načinom, izviren in stoječ na principu tonovske zavesti ali tonalitetnega čuta. Kot steber mu služi škala s svojimi glavnimi toni: prima, sekunda, terca id., ki jih je sedem in ki se dosledno pojo z italj. zlogi *do, re, mi* etc. zaradi njih dobre pevnosti (solmiziranje). Največje važnosti je medsebojno razmerje posameznih tonov; glavna tona sta prvi (*do*) in peti (*sol*), tonika in gornja dominanta. Osnovni ton, tonika je nekako izhodišče in sidro; ves čas vaje, melodije je imeti pred duševnimi očmi *do*. Večkrat se je vrniti k njemu, ker nam je potem lahko k dominantni, k *solu*. Če pridružimo še oktavo *do* in *mi*, dobimo trizvok, ogrodje vsake pesmi; trizvoku se posveča vsa pozornost. Na tabelah se nato vadijo tonika, dominantna, oktava v zvezi z drugimi toni melodično; pomagajo nam pri tem spominski toni, ki si jih tupatam v vaji zaznamujemo z zvezdico in si jih zapomnimo; navadno so najvišji toni v melodiji za to pripravni, da nam služijo kot opora. Razmeroma lahko je zadeti, če poznamo *do*, vodilni ton *si*, septo, ki stremi zopet v osnovnega (v oktavo); septa ni samostojen, temveč pomožen glas v tonovski lestvici. Kadar ga imamo zapeti, si moramo vselej misliti prej *do*, pa če tudi ni pisan. Prav tako, kakor pojemo *si* v relaciji s tonom *do*, ki nam je trdno v spominu, pojemo sekundo *re* v zvezi z *do*; *re* smatramo namreč za predton k *do* in sicer zgornji.

Primer:

Enako je smatrati ton *la* za zgornji predton dominante *sol*, ki nam mora seveda zveneti v ušesih že kot glavni ton in del trizvoka. Ti predtoni so lahki, če jih jemljemo kot nekakšne okraske k drugim tonom, kot fioriture (Vorschläge).

S. E. :

BESEDA O ŠEPETALCIH.

Zanimalo bi me izvedeti, li so dušeslovci vprašanje o koprnjenju po ustnem sporočevanju sploh že rešili in kako da so to opravili. Ali je ona želja res samo naravni nagon, ali součinkujejo še drugi momenti. Če sodimo po sebi, vidimo, da je trajna pasivna udeležba duha nekaj neznosnega, duh in telo utrudljivega, morečega. Dragoceno se mi zdi to spoznanje za učitelja kot vzgojitelja mas, onih mladih, življenjaželjnih in veselih množic, in kot paradokson zveni mi na uho stroga beseda o strogi šolski disciplini, oni disciplini namreč, ki je sama sebi namen. Ako vkljub temu jemljem stavljeno vprašanje pod kritično steklo, ne mislim tu na ono šušljanje, ki nastane med poukom, ako zagledajo učenci kako novo učilo, bodisi podobno ali katerokoli pripravo. Vsaka novost razmahne mlade duhove in če se jezik ob takem in podobnem vtisu izpozabi in zgane, kdo bi mladini to zameril? Tudi onim dajem odvezo, ki jim ne da žilica miru, čim bi naj z menoj vred potrpeli, če je kateri izmed počasnejših tovarišev na vrsti in ga v slučaju potrebe s preveliko gorečnostjo potiskajo naprej. Pa tudi tega slučaja ne jemljem v okvir svoje razprave, ako na kako splošno vprašanje, namenjeno enemu samemu, zbor zažene v duhu narodne pesmi: „In koj se oglasi jih sto!“ So to stvari, ki jih ne moremo odobravati, ki jih pa končno ne morem šteti v pregreho, saj jih je mogoče izlepa in izlahka, če treba seveda tudi na mah, odpraviti. V mislih imam marveč one razrede, kjer govori vse vprek, od prvega do zadnjega, od razboritega do duševnega pritlikovca, in sicer od trenutka, ko stopi v šolo, do trenutka, ko se razide na svoj dom, razrede, kjer učitelj ne pride do besede, ki jo šušljanje in žlobudranje naravnost zaduši, tako, da se ti nehote vsili vprašanje: kdo je njim učitelj, t. j., kakšno veljavo ima in kaj je njim šola? Žlobudranje v takem razredu se ti zdi naravnost organizirano in njihovim kolovodjem bereš že na zunaj neko smelost raz obraz, usta zmeraj pripravljena na „guč“. Ko stopiš v razred, jih zaslediš v gruči tovarišev navadno na tujem prostoru — čim jih nisi že raz stopnice (hodnika) po glasu spoznal. Vstavši, da te pozdravijo, še silijo z glavo v sosedo in nadaljujejo v bližnjem trenutku v „predmetu“, še predno si jim velel sestiti. In mlini meljejo naprej, sicer morebiti bolj previdno, toda zanesljivo. Gruča sedaj mogoče ni več tako intimna, če se začenja ozirati nekoliko na tebe, ali kar tako izlepa se le ne razide. Ko zazvoni, so razočarani, da jim je tako hitro čas potekel in jim je očitvidno žal, ko si pa imajo še toliko dopovedati. Vzdignivši se k molitvi, še krilijo z rokami, češ: počakaj malo, precej! Pa se postavi na eno nogo, če stoji ob koncu klopi, se spne rad — tako čisto neopaženo — na njen prag, ali pa se pomakne za spoznanje iz nje, se živo zanima za bližnjo in daljno okolico

in potegne z desnim palcem po čelu, ko ste jedva končali „Češčenomarijo“. „O-ha, to je bilo pa prezgodaj,“ se bliskoma zave, zbegne s pogledom in vztraja do konca in je med zadnjimi s sklepanjem pobožnega opravila. Za enkrat je razpoloženje za obratno nadaljevanje v žlobudranju sicer po lastni krivdi pokvarjeno, toda glej! — v par trenutkih že lahko spoznaš željo po zbliževanju sorodnih si duš; s kakšnim uspehom, to je seveda od učitelja odvisno. Bodi to ena slika izmed mnogih! — Kakšno delo da se razvije v naslednjih učnih urah, tega si baš ni težko predstaviti, in koliko uspeha rodi tak-le šolski dan, ko ti je 75 odstotkov tvojih sil vporabljeni v to, da preprečiš nepazljivost in šepetavost, je tudi lahko uganiti.

Odkod izvira to zlo? Naslanjam se na mnogoletno izkušnjo in trdim, da ne more v premnogih slučajih žlobudravega razreda nihče drugi biti kriv, kakor učitelj sam. Bodisi, da mu manjka potrebne eneržije v kali zadušiti zlo, bodisi, da nespretno porazdeli učno tvarino na razpoložljivi učni čas, (kar je z ozirom na netočni šolski obisk večkrat res prava umetnost). Napačno je namreč soditi, da je smatrati pozornost učenčev kot ob sebi razumljivo, ta se marveč ravna po učitelju, ki stoji slučajno pred razredom. Konkreten slučaj, kakor ga mi je sporočil neki tovariš: Nekoč je bilo treba nadomeščati za nekaj ur učitelja. Bilo je to v prvih tednih novega šolskega leta. Čim otroci zvedo, da prevzame določeno uro njih nekdanji razrednik, sklenejo na predlog dveh kardinalnih žlobudralk skoraj soglasno, da bodo v dotični uri prav pridno šepetali. Temu sklepu so res tudi zvesti ostali. — Ako se trdi, da je učitelj sam najboljša metoda, dostavljam temu, da je učitelj sam najboljša disciplina, z eno besedo: šola je učitelj.

Žlobudrav razred si učitelj privzgoji, ako med naukom kaj družega opravlja, kakor je s predmetom v zvezi, če učenci opazijo, da je učitelj z duhom odsoten, ako prepušča učence samim sebi, ako učenci nimajo dela, ako opravljajo delo, o čegar veljavi niso prepričani ali ki jih ne zanima, če dela dovolj ne razumejo ali če nimajo vsi potrebnih pripomočkov, če dosledno izpeljujejo eno in isto delo vsak za se, namesto skupno sočasno, kar mora biti vsekako pravilo, a ono izjema, če prevladuje v razredu mehanično delo mesto miselnega, če se učitelj peča preveč s poedinci mesto z maso, če je ponavljanje preenolično in prežvekujoče; (takoimenovano „utrjevanje“ učne tvarine lahko rodi nezaželjene uspehe glede discipline). Črez mero mehek in popustljiv, preglasen in prezgovoren učitelj more imeti križe z disciplino, ki se baš začinja z žlobudranjem in doseže svoj višek v jezičnosti, prerekavosti, jezavosti, neubogljivosti, lahkomiselnosti, smelosti, upornosti in prikritosti napram svojemu učitelju. Ta slika pa popolnoma zadostuje, da zavladajo v razredu take razmere, ki so vzgojni nalogi ljudske šole ne samo nasprotne ampak tudi v zasmeh.

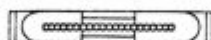
Združujem: šepetajoč razred si učitelj navadno sam privzgoji, bodisi s svojo osebnostjo, bodisi s pomanjkljivo tehniko v poučevanju, katera seveda še le pride s trdom in časom.

Šepetanje med poukom je veliko zlo, ker ne deva le v nič vseh vzgojnih uspehov, temveč ovira vsako miselno delo, zato je tega notranja veljava enaka črvivemu svetniku na oltarju.

Preprečiti šepetanje je učiteljeva važna naloga in dolžnost, zdraviti tak razred je učitelju prava muka. Koliko borb, neuspehov in neprilik mu rode!

Da govorim s skladateljem Adamičem v zadnjem „Ljub. Zvonu“: „Predno se more na njivi žeti, se jo mora očistiti trnja, in osata“ — da — in do žetve je potem še tako dolga pot!

Najsrčneje pozdravljam živahen govor in razgovor učencev, ki je v službi pouka, nasprotujem z vso doslednostjo brezmiselnemu žlobudranju.

HIŠNA MUHA.¹

Učna slika po biološki metodi.

(Sestavil Ivan Burdian, nadučitelj v Šmartnem pri Gor. gradu.)

Nekoliko predgovora.

Hišna muha je sicer zvesta spremljevalka človeka, vendar je ne maramo prav nič; posebno ne, ker se je mnogo- in premnogokrat niti iznebiti ne moremo.

Kakor pravi naš Erjavec, nam sicer ne pušča krvi, pa je takó nadležna in vsiljiva živalica, da jo uporabljamo celó v pregovoru: „Siten si kakor muha“. Koliko opravila in sitnosti povzročajo te živalice v hiši s svojo nesnago, s svojo vsiljivostjo, vedó pač najboljše naše skrbne gospodinje, ki imajo priliko vse to poskušati. Pa ne samó to! Pomniti je tudi, da je poleg vse svoje nadležnosti in sitnosti tudi gnusna in škodljiva, da celó nevarna žival.

Raditega je potrebno, da seznanimo tudi našo šolsko mladino nekoliko natančneje s to živalico.

Nazorila. Nekaj živih hišnih muh, nekoliko omamljenih s caherlinom; (otroci pa naj imajo po eno muho, ki jim jih je pripravil učitelj poprej v špiritu, ter posamezne nabodel na buciko. Lehmann-Leutemann, stenska slika o muhi. Povekšalno steklo. Posebno dober je tudi drobnogled, če je le v zbirki učil. Poljuben pečat. Pinceta.

¹ V oporo tega delca mi je služila knjiga profesorja dr. Otto Schmeil-a „Lehrbuch der Zoologie“ in pa še razne biološke razprave.

I. Uvod.

Glejte jih, že letajo naokrog te nadležnice in sitnice! Koga pa menim s tema imenoma? Da, muho, ki jo vsi prav dobro poznate! Imenujemo jo pravilno „hišna muha“.

Smoter. Danes si bomo natančneje ogledali to živalico. Torej pazite! (Pokaže se nazorilo.)

II. Podavanje.

A. Biologiški podatki.

Vsak izmed vas je že videl letos muhe in tudi imel opraviti z njimi. Koliko časa jih opazáš že ti? (1 mesec.) Ti? Kateri letni čas pa je sedaj? Kedaj se že začne poletje? Ali ste tudi spomladi videli muhe? (Malokatero.) Torej se prepričamo, da se prikazujejo muhe nekoliko dni predno se začne poletje. Kaj jih še le oživi? (Toplota.) Da, toplota še le jih največ oživi; prihajajo namreč iz gnoja, smeti in iz druge nesnage, kjer so se izvalile.

Pomnite: „Prilичno, ko se začne poletje, prikazujejo se tudi muhe“. (Stavek se ponavlja.) — Kako bi napisali ta stavek s kratkimi besedami? (Se prikaže.) (Učitelj napiše to na šolsko tablo, učenci pa v svoje zvezke. Takó naj se ravna z vsemi formuliranimi stavki, da dobimo celotni načrt učne slike.)

Kje se pa muhe navadno vzdržujejo? (V hišnih prostorih, v hlevih, i. t. d.) Torej obletavajo vse prostore. Nam je li to všeč? Kako nadlegujejo torej muhe človeka? (Lazijo mu po obrazu, i. t. d.) Tudi živalim lazijo po očeh, uhljih in po ranah. Jim je to prijetno? (Ne otepajo jih z repom, bijejo z nogami in jih otresajo.) Kedo mi vé povedati, kod še lazijo in kar pa ni všeč človeku? (Po jedilih.)

Torej porečemo: „V kratkem času se silno razmnože, obletajo po vseh prostorih, ter nadlegujejo ljudi in živali“.

Poglejte njeno truplo, kakšno je po velikosti in teži? (Majhno je in lahko.) Kako pa muha leta? (Hitro.) Ko bi zamižali, bi vedeli, da leta mimo vas kaka muha? (Da.) Kako neki? (Sliši se nek šum.) — Dobro vam je znano, s čim da letajo ptiči! — Kedo mi vé povedati, ali ima tudi muha perutnice? (Ne, ima krila.) (Če bi tega ne vedeli, jim razloži učitelj.) V lepem stavku bi rekli vse to: „Ker je majhna in lahka jo nosijo krila hitro in šumno“.

Kaj ji pa še služi v pregibanje razven kril? (Noge.) Kakšne so pa noge v primeri s truplom? Le pogledjte! (Dolge.) Le pogledjte ono muho na oknu, kako se giblje? (Hitro, urno.) Da se urno giblje, kakšne morajo biti zato noge? (Gibke.) Kaj pa opazite pri oni muhi tam na knjigi, kaj dela? (Si umiva glavo in tudi truplo.) Če li je nesnažna? — Kje neki se li zamaže? (Da, posebno pa v prahu. — Česa se torej poslužuje,

da si odstrani prah iz oči in telesa? — O kateri živali ste se tudi učili, da se snaži z nogami? Kaj si pa snaži z nogami? (Glavo.) Zapomnimo: „*Urno se pa giblje tudi na svojih dolgih in gibkih nogah, ki ji služijo tudi v to, da si snaži oči in telo*“.

Le pogledjte ono le muho, kod pa lazi? (Po šipi.) Kod pa ta le? (Po steni.) Kod pa teka ona le? (Po stropu.) V kakšni legi je lazila prva? (Vodoravno.) Ona na steni? (Navzdol.) Pa ona na stropu? (S telesom obrnjenim navzdol.) Zamore hoditi tako vsaka žival? (Ne, le nekatere.) (Se jih našteje nekoliko.) Tedaj bi to združili: „*Lazi in teka po vseh legah in celo po stropu*“.

Ko pridete ópoldne lačni domov, vam prineso mati južino na mizo? Katerega nepovabljenega gosta imate takoj pri skledi? Res, muha ne pozabi pridružiti se vaši južini, in hoče imeti tudi svoj delež. Nič ne pomaga, da jo řodite; zopet se povrne. S čim se je pa vsaj začasno ubranite? (Z muhalnikom, s košato vejo, i. t. d.) Kedo ji pa pové, da je južina na mizi? (Vidi.) Da, muhe vidijo prav dobro s svojimi velikimi očmi. (Jim pokaže oči.) Le oglejte si dobro njene oči! Kakšne so torej njene oči? (Velike.) Kaj pa vidite spredaj med očmi? No, s prostim očesom se ne razločuje tako dobro! Pomagali si bomo s to le pripravo! Kaj se vam zdi, kaj je to? (Steklo.) Pogledj, Ana, skozi to steklo svojo roko! Kakšna se ti vidi? (Večja.)

Vidite, ker poveča tako steklo reči, mu pravimo povekšalno steklo ali leča. Na, Peter, povekšalno steklo in pogledj sedaj, kaj vidiš spredaj med očmi; sedaj bodeš gotovo bolje videl! (Ima dve tipalnici.) Kakšni? (Kratki.) Pogledajo še drugi.

Torej tipalnici ste sicer kratki, ste pa zelo občutljivi! Kako občuti torej muha? (Prav dobro.)

O vsem tem bi torej rekli: „*Čim je jed na mizi, so že muhe zraven; na to so jih opozorile velike oči in kratki, pa zelo občutni tipalnici*“.

Videli ste že muho pri hrani. Ali vživa hrano, kakor druge živali, da jo grize in prežvekava ter požira? (Ne, stegovala je le svoj rilček.) Res je; muha ne more grizti svojega živeža, ampak ga le vsrkava s svojim rilčkom ali sesalom. Kakšna hrana se jej torej najbolje prilega? (Le tekoča.) Ali ste jo opazili le pri tekoči hrani, ali pa tudi pri drugi? (Tudi na sladkorju, kruhu itd.) Seveda, tudi trdo hrano vživa, a ne da bi jo grizla. Mati narava jej je tudi za tako hrano podarila svojo pomoč. V spodnjem, širokem delu rilčka se ji namreč nabirajo nekake sline, s katerimi raztaplja nekatere trde stvari, da jih potem lahko vsrkava. Porečemo torej: „*Vživa le tekočo hrano in to tako, da jo vsrkava z rilčkom; sladkor in druge raztopne stvari pa raztaplja s slino ter jih potem vsrkava*“.

Rekli smo, da oblezejo muhe vse prostore in vse stvari, da celo človeka. Kdo izmed vas je imel že priložnost opazovati muho na roki,

stegovaje njen rilček, kakor bi kaj vsrkavala? No, ali te je kedaj piknila katera hišna muha s svojim rilčkom? (Nikoli.) Hišna muha ne more pičiti. Pač pa zamorejo pičiti nekatere druge muhe, kakor bomo slišali. Pomnili bodete: „*Pičiti pa ne more s svojim rilčkom ali sesalom.*“

Omenili smo že, da je nadležna in sitna žival. Ker pa vse oblazi, nam je lahko tudi prav nevarna. Kje ste jo pa že vse videli laziti? (Učenci naštevajo.) Vidite s tem, da se povsod vseda in vse oblazi, prenaša slednjič tudi gnijoče tvarine in drugo nesnago na naša jedila. Vse to pa je zdravju gotovo —? (Škodljivo.) Ne samo to, tudi nalezljive bolezni lahko prenaša na ta način, bodisi na ljudi, kakortudi na živali. — Rekli bomo: „*Hišna muha je ne le nadležna in sitna, ampak tudi nevarna žival, ker prenaša kužne bolezni na ljudi in živali.*“

Ponovimo torej, kar smo dosedaj slišali o muhi! 1. Kedaj se prikazujejo muhe? 2. Kako se zaplodi? 3. Kako leta? 4. Kako se giblje? 5. Kako lazi in teka? 6. Kaj stori, ko zapazi jedi na mizi? 7. Kakšno hrano vživa? 8. Ali more pičiti s svojim rilčkom? 9. Kakšna žival je hišna muha? (Ko se je ponovilo po stavljениh vprašanjih, se povzame še po načrtu, ki je napisan na šolski tabli, ozir. v učenčevih zvezkih.)

B. Sestav trupla.

Oglejmo si truplo hišne muhe nekoliko natančneje! Že preje smo omenili, da je muha gibčna in urna v premikanju in letanju ter majhna in lahka. Sedaj pa še precenimo dolgost njenega telesa! Ti, Tone, torej zmeri nam kar na oko, kako dolgo je njeno telo! (Skoraj 1 cm.) Da, približno 1 cm! Torej porečemo: „*Hišna muha je živalica gibkega telesa, ki je skoraj 1 cm dolgo.*“

Katere dele ima telo? „*Telo ima glavo, oprsje in zadek.*“

Ponovi, kaj ima na glavi? (Oči in tipalnici.) To dvojce si bomo ogledali nekoliko natančneje. Že spočetka smo si ogledali oči — kakšne so? (Velike.) Če jih pogledate natančneje, zapazite, da zavzemata očesci večji del prostora na glavi. Kakšni sta pa po obliki? Le dobro jih pogledajte! Bi mi znal kdo obliko očes narisati na tablo? Kakšna je torej ta oblika? (Polkroga.) Ako bi pogledali oko muhe skozi še boljše povekšalno steklo — drobnogled, bi videli, da je sestavljeno iz samih prav malih šesterovoglatih ploščic. (Učenec nariše tako podobo.) Vsaka taka ploščica tvori za se nekako oko; iz česar sledi, da vidi muha s svojimi očmi prav dobro. (Tinče, odvzemi previdno s temi kleščicami svoji muhi glavo; ker je že mrtva, jo ne bode bolelo. Deni glavico sedaj v ta-le košček papirja ter ga narahlo zmečkaj! Kaj zapaziš sedaj na papirju? (Je krvav.) Pokaži to tudi drugim! Vidite, to pa ni prava kri, ker muha je nima; ampak to je le nek rudeč sok, s kojim so napolnjene oči. Kaj smo že videli skozi povekšalno steklo, da ima na glavi spredaj pred očmi? (Dve tipalnici.)

Kakšni ste? (Kratki.) Opazujte jih prav natančno! Čému so podobne v naravi? (Veji.) Da; zato tudi pravimo, da ste tipalnici vejasti. Ta ud glave je pa za muho zelo važen, ker s tipalnicama zelo natančno čuti. Torej bi rekli: „*Na glavi ima velike, polukrožne in sestavljene oči, ki so napolnjene z rdečim sokom, pred njima ste v sredi dve kratki, a zelo občutljivi vejasti tipalnici.*“

Povedali smo že, da ne more muha gristi svojega živeža. Kako ga torej vživa? (Vsesa ga.) Za ta način vživanja hrane mora imeti tudi v to sposoben ud ali organ. S čim bi ti, Marija, vsesala vodo iz kozarca? (S cevko.) Rekli smo, da muha vsesa hrano; s čim neki stori to? (Z rilčkom.) Kak mora biti rilček od znotraj, da lahko vsesa muha ž njim hrano? (Kakor cev.) Zato tudi pravimo da ima cevkast rilček. Že s prostim očesom se da opaziti, da je njen rilček na spodnjem koncu precej širji nego drugod. Da bodete to očitneje videli, vam pokažem rilček narisane v veliki meri. Glejte, tak je njen rilček! Kateri pripravi bi bil najbolj podoben? (Učitelj pomaga. Trobenti, tudi pečatu.) (Slednjega pokaže.) Le opazujte na podobi! Spodaj je namreč rilček razširjen v dve blazinici, ki ste prepreženi z ozkimi rovi. Oglejte si to na sliki! (Jim razkaže.) Ti rovi so za muho zelo važni, ker se v njih nabira neka slina. Čemu pa rabi muha slino? (Da raztopi trdne raztopne stvari.) Zakaj jih pa raztaplja? (Da jih potem lahko vsrkava.) Pomnili bodete: „*Rilček je cevkast in na koncu trobast, t. j. razširjen v dve veliki blazinici, ki ste prepreženi z ozkimi rovi, v katerih se nabira slina.*“

Kako smo imenovali drugi del telesa? (Oprsje.) Že s prostim očesom opazimo na oprsju, da ni enovito. Kakšno pa je? Poglejte, iz koliko delov sestoji? (Iz treh.) Čému so najbolj podobni ti deli? (Obročkom.) Je vsak tak obroček za se? Le pogledajte! (Ni.) Pravimo, da so medsebojno spojeni. Kaj pa opazite na oprsju zgoraj podolgoma? Poglej, Anton, nekoliko natančneje skozi povekšalno steklo! Kaj vidiš? (Štiri črne črte.) Pokaži to tudi drugim! Na oprsju ima torej tudi štiri črne proge. Rekli bodemo: „*Oprsje je sestavljeno iz treh medseboj spojenih obročkov, čez katere ima štiri črne proge.*“

Kaj pa zapazite na vsaki strani oprsja zgoraj? (Po eno krilo.) Poglejte natančneje, iz česa neki ste ti krili? (Iz tanke kožice.) Pravimo, da ste kožnati. Oglejmo si še ti krili! Čému bi bili najbolj podobni? (Mreži.) Torej pravimo, da ste tudi mrežasti. Kaj naredi ptič s perutnicama, kadar ne leta več? (Jih stisne k sebi.) Poglejte ono-le muho, ki ne leta več, če je tudi ona stisnila krili k sebi? (Ni jih.) Kakšni ste torej krili vedno? (Vedno ste napeti.) Poglej, Matija, kaj zapaziš precej zadi za tema kriloma? (Še dve mali.) To ste sicer tudi krili, pa ste krnjasti in nič podobni pravima. (Razkaže učencem.) Čému ste najbolj podobni? (Kaki betici.) Pravimo, da ste ti dve krili izpremenjeni v betičasti utripači. Za muho ste

utripači velikega pomena. Če bi odpadla muhi ena taka utripača, letala bi revica vedno le v krogu, nikakor pa bi ne mogla naravnost. Čemu ji torej služita utripači? (Da ji pomagata letati naravnost.) Rečemo, da uravnavata živalici polet. Združili bodemo: „*Ima dvoje pravih, vedno napetih kril, ki ste mrežasti in mehko kožnati; drugi par kril pa je krnjast in pretvorjen v betičasti utripači, ki uravnavata živalici polet.*“

Kaj pa zapazite na spodnji strani oprsja? (Tri pare nog.) Poglejte natančno, so li noge iz enega ali več delov? (Iz več.) Tem delom pravimo členi. Kakšne so torej noge? (Členaste.) Posebno zadnji člen vsake noge je zelo važen za muho. Da ga bodete lažje opazovali, vam ga pokažem na sliki zelo povečanega. Poglejte ga! Kaj opazite precej na prvi pogled na tem členu? (Dva kremplja.) Kaj še? Le opazujte! (Vmes dve kroglici.) Kakšni ste? (Kosmati.) Kosmati so tudi ostali členi nog. Le pogledjte! Ravno ti dve kroglici (pravimo jima, da ste dve oprijemni blazinici) ste za muho imenitne važnosti. Vmes teh dlačic ostaja namreč na blazinicah vedno neka vlaga, ki skupno s krempljci usposobi muho, da se more oprimaje premikati v vseh legah tudi po gladkih rečeh, da, celo po stropu. Porečemo torej: „*Opazimo tri pare členastih nog, na kojih zadnjih členih sta po dva krempljca, a med njima dve kosmati oprijemni blazinici.*“

Katerega dela trupla nismo še omenili? (Zadka.) No, ta mora biti vedno zadnji! Kakšne barve je pa sploh muha? (Sivkaste.) A zadek? (Zgoraj črnkast, spodaj pa blede-rumen. Bi rekli: „*Barve je sivkaste; zadek je zgoraj črnkast, spodaj pa blede-rumen.* — H katerim živalim pa prištevamo muho? (K žuželkam.) Zapišimo: „*Hišna muha je žuželka.* — (Se naštevajo še druge žuželke.)

Ponovimo, kar smo povedali o truplu!

1. Kakšnega telesa je? 2. Katere dele ima telo? 3. Kaj ima na glavi? 4. Kakšen je rilček? 5. Kakšno je oprsje? 6. Kakšna so krila? 7. Kakšne so noge? 8. Kakšne barve je truplo? 9. Kaj je hišna muha?

C. Preobrazba.

Kako smo že rekli, kedaj se začenjajo muhe v obilnem številu? (Prilčno, ko se začne poletje.) Do kedaj pa imamo opraviti z muhami? (Do pozne jeseni.) Kakšen čas je muham ugoden? (Topli.) Kaj se pa zgodi z muhami, ko nastane mrzlo vreme? (Poginejo.) Kako dolgo živi torej hišna muha: „*Hišna muha živi tako dolgo, dokler so topli dnevi.*“

Ali poginejo vse muhe, ko nastanejo mrzli dnevi? (Ne, nekaj jih še vedno živi.) Tedaj še celó pozimi se nahajajo muhe. Jih je pa veliko? (Prav malo.) Kje neki se pa zdržujejo te muhe v mrzlem času? (Okoli peči, v hlevih.) Na kakšnih krajih torej? (Na toplih.) Od velikih poletnih rojev muh je ostalo le borno številce živalic. Marsikateri izmed

teh se posreči tudi, da dočakaajo prijetno pomlad. Samice pa, ki so srečno prezimile, polagajo tudi svoja jajca. Torej pomnite: „*Samice, ki so ugodno prezimile, polože spomladi 60–70 podolgovatih jajčec v grudice v gnoj, smeti, špranje podov, i. t. d.*“

Kdo pa vali kurja jajca? (Koklja.) Kako pa? (Sedi na njih.) S tem da sedi na njih jih tudi greje. Koklja izvali tedaj piščeta s svojo toploto. Teh mušjih jajc pa ne izvalé muhe in sploh nihče. Kako se pa izvalé? (Same.) Sedaj vam hočem pokazati živalice, ki se izvale iz mušjih jajc. (Pokaže.) Komu je posebno podobna taka živalica? (Črvu.) Vendar to niso pravi črvi, ampak imenujemo te živalice — ličinke. V kolikem času se izvalé piščeta iz jajec? (V treh tednih.) Vedite, pri mušjih ličinkah gre to hitreje. Iz jajčec se namreč izvale ličinke še tisti dan. Kakšne barve so pa ličinke? (Bele.) Kakšno je pa telo? (Na enem koncu koničasto.) Da; spredaj je telo zoženo. Imajo kaj nog? (Nimajo.) Tudi očeš nimajo. Kakšne so torej? (Slepe.) Čudno, kaj ne? Brez nog so in še slepe. Pa mati narava že vé, zakaaj vse to tako stori. Rekli smo, kam da polagajo muhe svoja jajca? (V gnoj, smeti, i. t. d.) Kakšno hrano pa dobé ličinke v gnoju, smeteh, i. t. d.? (Rastlinske in živalske ostanke.) Vidite, vse to pa dobé na mestu, kjer so se izvalile, vsled tega jim tudi ni treba nikamor hoditi po hrano; ne potrebujejo tedaj nog. Ker le rijejo naprej v nesnagi, jim tudi očeš ni treba. Torej porečemo: „*Še tisti dan se izležejo bele, breznožne in slepe ličinke, spredaj zoženega telesa, ter rijejo po rastlinskih in živalskih ostankih.*“

Ličinke bi pa rade postale hitro velike. Kaj jim je torej treba? No, ravno te ličinke žro pa v enomer. Rekli smo kaj da dobe v gnoju, smeteh, i. t. d.? (Rastlinske in živalske ostanke.) Ne samo to, tudi drugo nesnago žro s posebnim dopadajenjem. Vsled svoje požrešnosti pa rastejo hitro. V 14tih dneh se že pretvorijo v takele živalice. (Jim pokaže na sliki.) Bube jim pravimo. Podobne so nekako sodčku. Torej kakšne so bube? (Sodčkaste.) Pomnite: „*Žro v enomer nesnago; rasto hitro in v 14tih dneh se pretvorijo v sodčkaste bube.*“

Te bube pa ne leže dolgo v gnoju ali v smeteh. Črez 14 dni prilezejo že prave muhe iz teh sodčkov. (Pokaže na sliki.) Porečemo: „*Iz sodčkov prilezejo muhe črez 14 dni, prizdignivši zgornji del sodčka kakor pokrovec.*“

Koliko časa traja torej popolna preobrazba muhe? (4 tedne.) Tedaj lahko vsak mesec ponove in pomnože svoje rodove. Kolikokrat približno torej v vsem toplem času leta? (4–5krat.) Torej ni nikakor čudno, da imamo do jeseni toliko in toliko muh.

Porečemo: „*Ker se rod za rodom hitro množi, se muhe do jeseni neznansko pomnože.*“

D. Praktični podatki.

Omenili smo že o muhah, da se do jeseni silno razmnože. Pa narava je oskrbela tudi za njih ugonobitev. Ravno to pa je za nas imenitne važnosti, kajti, ko bi tega ne bilo, bi nas muhe res pregnale. Slišali bodete še, da imajo tudi muhe mnogo sovražnikov, ki jim strežejo po življenju. Rekli bodemo: „*Muha ima vse polno sovražnikov*“.

Kdo izmed vas mi ve naštetih nekatere živali, ki love muhe? (Ptice, žabe, kuščarice, pajki, i. t. d.) Gotovo tudi veste, katera ptica posebno rada lovi muhe? (Lastavica.) Kako pa love pajki muhe? (V pajčevino.) Pajki so res pametne živalice. Oni prav dobro vedo, kam gredo muhe na izprehod in se solnčit. Količke takih prostorov preprežejo s svojo mrežo; muha pribrenči, a revica se vjame. Kdo je hitro tu? (Pajek.) Kaj stori z muho? (Ji izpije kri.) Po domače res pravijo tako. Mi pa porečemo, da pajek izsesa ali izmozga muho. Skupno bi združili: „*Ptice pevke, posebno lastavice, kuščarice in žabe preže na nje; mnogo jih obvisi v pajkovih mrežah*“.

Kje nam posebno pomagajo pajki uničevati muhe? (V stanovanjih.) Kako si pa še sami pomagamo proti tem nadležnicam? (Jim nastavljamo take posode z vodo, da se vlove.) Vidite, to so pasti za muhe! Kako jih pa še lovimo? (Z namazanimi papirji.) Da, to so pa razna lepila, kamor se muha sprime in pogine. Pomnite torej: „*Veliko jih polovi tudi človek na pasti in lepila*“.

Toda vse to naštetu pokončavanje muh bi imelo le malo uspeha; pri vsem tem bi se iznebili le malega števila muh, ker se sproti silno množe. Mali narava nam pošilja vsako leto veliko boljši in izdatnejši pripomoček za pokončavanje muh. Vsak izmed vas je že videl v pozni jeseni mnogo poginjenih muh. Kje ste jih pa videli? (Po stropu, stenah, i. t. d.) Kakšna pa je bila taka muha po telesu, posebno po zadku? (Belkasta.) Muha se vam je videla taka, kakor bi bila že vsa plesnjeva. Znajte, da te muhe niso poginile vsled mraza, saj so bile na toplem; ampak poginile so zaradi neke nalezljive bolezni, ki se takrat razširja med muhami. Tej nalezljivi bolezni se pravi „*mušja plesen*“. Kedaj razsaja ta mušja bolezen? (V pozni jeseni.) In ravno ta mušja morilka nam pokonča večino muh, da se jih pred zimo znebimo. Tedaj si zapomnite: „*Najhujši sovražnik muh je mušja plesen, ki pride v pozni jeseni nad muhe*“.

Omenili smo tudi že, s čim da se žive ličinke muh. Ali so gnijjoče snovi človeškemu zdravju koristne ali škodljive? (Škodljive.) Zakaj pa? (Pokvarijo zrak.) Res, tudi okužijo nam ga, da smo v nevarnosti, da se nas loti kakšna kužna bolezen. Torej te snovi pokončujejo ali uničujejo ličinke muh. Kakšno je torej to njih dejanje? (Dobro, — koristno.)

Kakšne so torej muhe v tem oziru, ker uničujejo zdravju škodljive tvarine? (Koristne.) Torej tudi nekaj male koristi imamo od njih. Zato porečemo: „*Brez koristi vendar muha ni, ker uničuje gnijoče snovi, ki bi sicer okuževale zrak*“.

Prej smo naštevili živali, ki love muhe. Zakaj neki jih pa love? (Da se najedo.) Kakšne so pa naštete živali glede koristi? (Vse koristne.) Torej bi rekli: „*Marsikatera koristna žival se nasiti z muhami*“.

Marsikedo izmed vas se je že ranil v poletju. Kdo je bil takoj na rani, če nisi dal iste precej zavezati? (Muha.) Na rani kake živali ste tudi že opazili, kako rade silijo muhe tjakaj. Ravno to pa je zelo nevarno. Muhe nam namreč lahko zastrupijo rano. S čim pa? (Z nesnago.) Nesnaga, ki jo prineso muhe na rano je res nevarna. Torej pomnite: „*Varuj se, da ti muha ne sede na odprto rano, ker ti jo lahko zastrupi*“.

Učili smo se tudi o njeni nadležnosti; rekli smo tudi, da prihaja posebno rada k naši: jedilom. Kakšno nadlego nam povzroča na njih? (Jih ponesnaži.) Omenili smo pa tudi, da večkrat vtonejo tudi v jedilih. Da pa vse to preprečimo, kaj moramo storiti z jedili vsled tega? (Jih varovati.) Kako pa zavaruje pridna in pametna gospodinja jedila pred muhami? (Jih pokriva.) Porečemo tedaj: „*Pokrivaj jedi, da jih muhe ne onesnažijo ali celo okužijo!*“

Rekli smo tudi, da muhe niso samo nadležne in sitne, ampak kakšne še? (Tudi nevarne.) Zakaj? (Prenašajo nalezljive bolezni na ljudi in živali.) To je tudi najhujše pri muhi. One se povsod vsedajo in vse oblazijo, tedaj tudi okužene kraje. Tam pa se nabajajo tudi prav male kužne kali, ki jim rekamo bacili, iz katerih se razvijajo potem kužne bolezni za ljudi in živali. Povej mi kako kužno bolezen za ljudi? (Učenci jih naštevajo.) Katera kužna bolezen pa je bila lani razširjena med našo govejo živino? (Kuga slinavka in grintavka.) Porečemo vrejeno: „*Pomni, da prenašajo muhe male kužne kali, ki jim pravimo bacili, ter širijo s tem kužne bolezni, kakor: koleru, kugo, legar, jetiko itd. med ljudmi, a kugo slinavko in grintavko med govedo*“.

Ponovimo, kar smo povedali k slednjemu o muhi! (Ko se je ponovilo po stavljenih vprašanjih, se povzame še po načrtu, ki je napisan na šolski tabli, oziroma v učenčevih zvezkih.)

Da si pa otroci bolj vtisnejo v spomin formulirane stavke, se ponove skupno še enkrat vsi štirje odstavki po načrtu učne slike na šolski tabli.

III. Jedro nauka.

Iz vsega, kar ste se učili o muhi, bi si posebno zapomnili: „Hišna muha je res čudna živalica. Dasi nam je tako nadležna in sitna, vendar se je ne moremo iznebiti. Zvesto nas spremlja pri vseh naših delih in opravilih. Muhe tudi niso take živalice, da bi se mislilo, da se ni treba

nič zmeniti za nje. Razven svojih nadležnosti in sitnosti, so prizadejale že marsikateremu človeku veliko gorjâ, da, povzročile so že marsikomu celo prezgodnjo smrt. Varujte se torej pred muhami kolikor morete, a ne pokončujte njenih preganjalcev!“

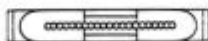
IV. Uporaba.

1. Čitanje kakega primernege berilca in pesnice.

2. Tolmačenje rêkel, kakor: „Siten je kakor muha. Ta človek je poln muh. Tonček ima pa danes muhco. Padali so kakor muhe“ itd. itd.

3. Uporaba teh rêkel kot spisna vaja, da se jih razloži: a) z razširjenimi besedami, b) s kratko pripovestico.

4. Risanje enega krila, ene noge s krempeljčima in z oprijemnima blazinkama.

KNJIŽEVNO POROČILO.

Par besed k „Moji prvi čitanki“. Ivan Krulec — Ljubljana.

Najnovejši slovenski abecednik, ki ga je za c. kr. zalogo šolskih knjig priredil pisec teh vrstic, je zapustil ravnokar tiskarno. Ob tej priliki čutim neko dolžnost, vsem svojim kolegom, ki se zanimajo za to knjigo, tem potom razložiti načela, ki so me vodila pri snovanju in prirejevanju tega najnovejšega dela, ker jim s tem morda vendar-le nekoliko olajšam delo na podlagi te knjige.

Kakor je z naslovnega lista razvidno, je „Moja prva čitanka“ prirejena po zahtevah analitično-sintetične metode. Ako kak jezik, je slovenski kakor ustvarjen za to metodo in le čuditi se je, da ni že prej izšel slovenski abecednik, ki bi imel to metodo za podlago, saj napisujemo v slovenščini za vsak v besedi izgovorjeni glas tudi posebno znamenje (črko) in pri pravilni izgovorjavi (čitanju) slovenskih besed pridejo skoro vedno vse črke do svoje veljave. Že to nehoté vede do analitično-sintetične metode. Glasov pa, kakor jih nudi sintetična metoda, po kateri so bili osnovani dosedanji abecedniki, pa itak ne moremo jasno in razločno izgovarjati, saj vemo iz prakse, da učenci glaskujejo pè namesto p', kè namesto k', sè namesto s' itd., medtem ko slišijo glas p' v besedi „peč“ jasno in sicer v zvezi z znanima glasovoma „e“ in „č“, ravnotako glas h v besedi „meh“ itd. Da se učenci zavedajo izgovarjanja glasov v besedah, je treba izpočetka skrbne vaje v analiziranju besed v zloge in glasove — treba torej pridnega glaskovanja. V to svrhu se poslužuje učitelj otrokom itak ljubih podob, ki jih nudi abecednik na 3., 4. in 5. strani. Besede za te podobe so dvozložne z dvoglasnimi zlogi in enozložne s tremi glasovi.

Prvih devet besed ima samo tr a j n e glasove, kakor: u r a . . . , m i z a , m e h itd., v nadaljnjih devetih

besedah pa nastopajo poleg trajnih hipni glasovi, kakor: o ko , ž o ga , r a ca itd. Ti glasovi se pri prvi vaji v glaskovanju lahko ponazoré z različnimi predmeti in z grafičnim napisovanjem, kakor je označeno pod podobicami.

Zaeno s temi vajami se vrši tudi že lahko pripravljanje za pisanje. Stran 6. v abecedniku naj poodčituje učencem pravilno držanje peresa in pravilno sejo pri pisanju. Pred pisanjem se mora učenec seznaniti s pojmi: spodaj, zgoraj, na desno spodaj, na desno zgoraj, v sredi, na levi spodaj, na levi zgoraj, kar se najlaglje izvrši z risanjem pik na dveh črtah (spodnji in zgornji). Kot nadaljnja predvaja za pisanje bi bilo risanje ležečih (vodoravnih), stoječih (navpičnih) in poševnih črt. Zadnje imenovana črta se ponazori z mično sličico (Hoja kur po gredi: zjutraj dol, zvečer gor, str. 7). Poznati morajo učenci tudi najvažnejše pisne elemente, to pa nele po obliki, ampak znati jih morajo izvrševati v kolikor mogoče veliki obliki in sicer najprej s kreda na tablo, potem s svinčnikom ali takoj s peresom na papir. Abstrahirati jih je z resničnih predmetov: lok z resnične otroške igrače „lok“, vijugo z vijočé se kače, (kliše za to sliko se je malo ponesrečil, ker bi moral srednji del kače biti vspredejen s srednjim delom vijuge), petlja z resnične petlje, jajčasta črta z jajca itd. Pri sestavljanju teh vaj mi je bil uzorni po Kraft-Wichtreiju prirejeni dunajski abecednik pred očmi, se vé, da njega snovi nisem mogel uporabiti za slovenski abecednik.

Ko so učenci v toliko pripravljani, da znajo besede na pamet glaskovati in da dobé nekaj spretnosti v ponarejevanju pisnih elementov se prestopi lahko k podavanju črk za posamezne glasove. Glasove podava učitelj na podlagi takozvanih normalnih besed, za katere ima abecednik 16 v naravnih barvah tiskanih ilustracij, ki kažejo predmet, iz katerega imena se izvaja po en ali dva glasova (samo v enem slučaju po trije glasovi) v svojem obležju (skupina). Na te slike naj se opira nazorni nauk o teh predmetih.

V svrhu risarskega pouka je predmet vrhtega še posebej narisani, da se učenci priučé tudi načinu narisavanja.

Ko si torej učenci ogledajo predmet in znajo o njem tudi že kaj povedati, se vadijo dotično normalno besedo tudi razločno izgovarjati. Beseda se potem že na omenjeni način ponazori, razstavi v zloge in glasove, za katere končno napiše učitelj prava znamenja (črke). Temu sledi potem vaja v pisanju vseh nanovo podanih črk. Opisovanje teh črk in vse nadaljnje vaje v pisanju se vršijo na znani način.

Glede na vrsto malih pisanih črk naj omenim, da se drži abecednik še precej genetičnega reda in da slede črkam s srednjo dolžino one z zgornjo in spodnjo in končno z vso dolžino (f), česar, kar bodi mimogrede omenjeno, nisem našel v nobenem po tej metodi prirejenem abecedniku. Pisne in čitalne vaje v tem poglavju vsebujejo samo besede iz obližja otroškega življenja ali saj omenjajo predmete, ki njih razlaga ne bo delala učitelju posebnih težkoč. Tudi vsebina je vsaj v toliko, kolikor je pri teh vajah sploh možno, v logični zvezi. Do 23. abecednikove strani se vadijo učenci čitati samo besede in zloge z dvema glasovoma (soglasnik v zvezi s samoglasnikom), od normalne besede „meh“ naprej pa nastopajo že besede in zlogi s tremi glasovi (in sicer le: soglasnik, samoglasnik, soglasnik).

Da spoznajo učenci finosti v izgovarjanju posameznih glasov, sem postavil za priučanjem vseh glasov v oddelek „Čitalne težkoče“ najprej čitalno vajo s podobno glasečimi se besedami. Za to sledi podavanje polglasnega „r“. Ta naj se podava kot samoglasnik, saj ga večina otrok izborno izgovarja, pa ne naleti ne učitelj ne učenec na posebne težave.

Drugače pa je s sestavljenimi soglasniki. Ti delajo, kakor vemo vsi, ki delujemo v elementarnem razredu, precejšnje težave. Zato sem odmenil tej vaji posebno poglavje. Svoj postopek pri podavanju sestavljenega soglasnika opiram na znano besedo (Wortbild), ki se nastavi na čitalno desko, učenci pa tvorijo drugo z dostavljanjem ali predstavljanjem soglasnikov. Vse tako pred očmi učencev nastale nove besede se potem čitajo in glaskujejo napišejo na tablo. Tako se učenci igraje privadijo sestavljenemu soglasniku, ne da bi ga oviral pri čitanju.

Do pojma „velika črka“ privedem učence potom onih črk, pri katerih se velika črka razlikuje od male samo po velikosti oblike, n. p. c C, č Č, s S, š Š itd. (str. 48 in 49).

Zatem sledi podavanje velikih pisanih in tiskanih črk. Kot oporo za spomin pritegnem za vsako veliko črko dotično znano malo pisano in tiskano črko. Vsaka čitalna vaja v tem poglavju ima po dva oddelka: pisani in tiskani. V prvi sem sprejel po več lastnih imen, to pa radi tega, da gre velika pisna oblika pri čitanju večkrat skozi duševno oko in da se pri napisovanju teh besed dotična pisna oblika večkrat izvršuje, vsled tega ostane bolj trdno v spominu in jo zato učenec tudi lažje reproducira. Vse pisne oblike so glede na sestajne dele take, da jih učitelj otrokom prav lahko razloži. Za pisanje velikih črk sem pridržal vrste. Večletna praksa me je namreč dovedla do tega. Sklicujem se pa v tem oziru tudi lahko na znana pedagoga-metodika, kakor Kehr, ki pravi: „Sage niemand, ein Liniennetz sei überflüssig. Das gesündeste Bäumchen wird krumm, wenn ihm der Gärtner keinen Pfahl gibt“ in Denzel: „Bei dem Unterricht muß überall die gebundene Übung der freien Anwendung vorgehen. Man muß den Schüler streng an der Form und an der Regel halten, damit er sich bewußt werde, was und wie er es tut, ehe man ihn sich frei bewegen lassen kann“. Vsi tiskani oddelki so logične celote, ki služijo kot vaja v čitanju, pripovedovanju, prepisovanju in napisovanju. Pregled vseh malih in velikih, pisanih in tiskanih črk in nauk o rabi velikih črk, ki je le nekak posnetek tega, kar se jim je že tekom podavanja velikih črk pripovedovalo, zaključujeta to poglavje.

Med čtivo, ki je zadnje poglavje v abecedniku, sem privzel sestavke v vezani in nevezani besedi in sicer: pesmice, molitvice, povestice, vsebujoče razne dogodke iz otroškega življenja, nekaj iz pripovedovalnega nazornega nauka, pametnice, uganke i. dr., torej vse, kar bi utegnilo zanimati otroka v tej dobi. Skoro vsi sestavki so pristno slovensko blago, samo nekaj malega, seveda le dobrega, je vzetega iz drugih abecednikov, vendar je to zadnje tako prosto predelano, da na njem ni poznati tujega izvora.

Knjige ne maram hvaliti, ker v to nisem poklican, pač pa moram na tem mestu izreči svojo iskreno zahvalo direkciji c. kr. šolsko-knjižne zaloge, ki ni v nikakoršnem oziru štedila, samo da poda elementarnemu

razredu knjigo, ki ustreza vseskozi zahtevam, ki jih današnji čas stavi na dobro šolsko knjigo.

Upam, da bo lična knjiga povsod, kamor bo dospela, dobro došla in napravila vsem, ki jim je namenjena toliko veselja, kolikor je imel prireditelj dobre volje, podati našim prvencem kar najboljše učilo.

Na NB. g. dr. Ilešiča.

Ne da bi se mislil spuščati v kakšen boj s strokovnjakom g. dr. Ilešičem, se zglašujem na njegov NB. na str. 163. le'ošnjega „Popotnika“ le, ker mi pobija moje besede z mojim lastnim delom, in pa da se poskusim otresti očitka g. dr.-ja, da sem nekako nepreviden v svojih kritikah in tako celo nekako izgrešim istino in korist.

Napisal sem trditev, da so v mladinski knjigi bolj na mestu domači slovenski izrazi kakor pa hrvatski in izrazil sem željo; naj bi se to upoštevalo tudi pri knjigah, ki prihajajo med nas od Hrvatov. Saj drugače pa dajmo Slovencem v roke hrvatsko knjigo — bi lahko dejal, če bi se hotel postaviti na radikalno ekstremno stališče. No, moj namen to ni bil in ni! Zaradi tega da se omejim v omenjenem inkrimiranem poročilu le na kratek prostor — zakaj, menda pač ni treba praviti — sem tedaj kar na kratko suho konstatiral, nisem pa izrazov imenoval. To moram vsaj deloma popraviti, da ne bo nesporazumljenj. Gre torej pred vsem za take izraze: „plandovališče“ (str. 37.), „navaliti na koga“ (str. 38.), „haljina“ (str. 38.), „pap.ča“ (str. 39.), „se izljubijo“ (str. 49.), „izgrliti se“, „tuka in buka“, „venčati se“ itd. Na nekaterih krajih je spoznal potrebo razlage izraza celo g. dr. sam, saj je napisal na str. 44.: „... v jurišu (skoku)“, na str. 50: „... konakov (prenočišč)“ in post festum ko je že rabil izraz poprej — že na str. 70.: „... se je ... venčal (poročil)“¹

Ponavljam še enkrat: „Inteligentu, posebno takemu, ki je več tudi hrvaščine, so umljivi“. Drugi ugane njih pomen iz vsebine, otrok pa ne! Pa o tem še spodaj.

Za te in take izraze sem mislil, da je vendar prav in primerno, če rabimo zlasti v mladinski knjigi slovenske domače ali pa druge, pri nas že udomačene izraze. Ne spuščam se v to, ali naj se uvajajo novi srbohrvatski izrazi v slovenščino ali ne, mislim le, da ni treba delati jeziku nasilja.

Pa na točke g. dr.-ja: 1. v koliko so izrazi „plandovališče“ i. dr. z mej slovensko-hrvatskega jezika, ne vem. Mogoče je! Kakor je tudi mogoče, da so v Pleteršnikovem slovarju, ki mi, žalibog, ni na razpolago. Vem le to, da so v neprisiljeni slovenščini novi. — O potrebi čuvanja milieja pri pravljičah, ki so vsaj v bistvu mednarodna last, pa nisem prepričan. — 2. Izrazi iz tujega, četudi bistveno in prav blizu sorodnega jezika, niso nikdar tako dostopni in umljivi otroku, kakor recimo „specifično kranjski izrazi“ za „otroka Slov. Goric“. Nikakor pa ne gre tukaj tudi za to, ali naj „otroci baš do dobra razumejo vsako besedo“, in pri-

¹ Saj nastajajo menda celo nesporazumljenja v njih razlagah. Dalje — trdi g. dr. in slika str. 14—15. — da so neka piščalka — Dudelsack; to bi bila piščal z mehom. Jaz pa poznam iz Dalmacije „diple“ kot dvo delno (in to je glavni znak!) piščal, kakor si jo napravljajo otroci iz bezgovine. Pa ravno proti izrazu „diple“ nisem, ker ga mi za to nimamo in ne poznamo niti takih piščali. Tu bi bila prej umestna opazka pod črto ali pa v ().

trdim iz vsega prepričanja, da „taka slovarska razlaga ubije duha celote“, gotovo pa je tudi, da pojem o izrazu otrok mora imeti, ker drugače tudi ne more spoznati „duha celote“.

Da izpodbijem vnaprej očitek puristva! Na str. 161.—162. letošnjega „Pop.“ navaja g. dr. Ilesič vrsto izrazov, ki smo jih že prevzeli od Hrvatov. Prav! Kadar kaj rabim, grem rajše na posodo k sosedu kakor k tujcu v daljavo; s tem pa ni rečeno, da bi moral hoditi na posodo tudi po plug, ki ga imam doma svojega. Zato je tudi „košulja“ še vedno hrvatska „srajca“, pa če jo je tudi rabil enkrat Stritar dosledno — morebiti iz kaprice, „svaja“ in „svaditi se“ pa prav pošteno lahko rabimo v slovenščini, ker jo ima narod v rabi kot lastno.

In to sem hotel povdariti s tisto svojo nesrečno prošnjo!

Kar pa se tiče mene in izrazov v „Babica pripoveduje“? — Hotel sem po večini ohraniti kolorit narodne pesmi. Zavedam pa se, da nisem rabil z „zlokoben“, z „zli sosedi“, „mladenka-devojka“, „majka“ nobenih novih neznancev, pač pa besede, ki imajo domovinsko pravico pri nas že zdavnaj.

Toliko v pojasnilo in v zagovor, če je bil potreben. V debato pa se načeloma ne spuščam, ker se ne udeležujem borbe za ali proti „ilirizmom“.

Pav. Flerè.

RAZGLED.

Časopisni vpogled.

Roland 1. 1913. — 4. — 6. števil.

4. — „Werben? — Wofür?“ — In zopet je napisan program in zopet se glasi: „Boj sistemu, ki veže na rokah in nogah s postavami in odredbami, ki jih izdajajo predpostavljene za šole!“ — Pa ne samo ponovitev tega stavka je članek; poziv k ustanavljanju članic z Rolandovim programom... Bi se dalo priporočati v premislek! — „Fleiss“ (W. Oehme), je glosa, ki pripoveduje, da pridnost ni kar „prostovoljno delovanje človeka ter postavlja vse njegove darove in moči v službo smotra, ki ga hoče doseči“, ampak je več: veselje do dela, veselje nad delom je pridnost! — „Einige Gesichtspunkte zum Verständnis des zeichnenden Kindes“ so Scharrelmannova razmotrivanja, ki kulminirajo v sledečih stavkih: Ne motiti otroka pri risanju! Če otroku naprej rišeš, riši ne preročno, četudi si dober risar! Prvi in najpoglavitejši smoter za risanje pri otroku je — okrepitev njegove notranje nazorne sile. Kot nič drugega pa zbuja to produktivne naloge in povzročajo globoko in obsežno razjasnitev otroškega sveta predstav. Predvsem pa — induktivnega postopanja brez ozira na to, če je popolno, kar nam je otrok napravil in mogel napraviti. — „Ratgeber in Schul- und Erziehungsfragen“ obravnava tukaj otroške neresničnosti — recimo: laži. Tak kotiček bi jaz z veseljem pozdravil zlasti v našem „Dom. Ognjišču“. O „Klosterleben“ v rubriki „Zum Vorlesen“ na drugem mestu. — „Bei der Arbeit“. Zopet tisti blagoslovljeni kotiček črtic. Tu sta dve: „Das Dampfross“ in „Stichwortorgien“; prvo bi privoščil šolskim berilom, da bi jih ne mučila suhoparnost, druga je kritika ali pa satira, lahko rečete: oboje. Pa dobra je! — „Aus einem Briefe einer amerikanischen Lehrerin“ je

prav prijazna primera nemških in ameriških šol, ali pa se primerja „deutsche Gründlichkeit und amerikanische Grosszügigkeit“.

5. — O „Erinnerungen an die Religion meiner Kindheit“ tedaj, ko bo spis gotov. Mislim, da bom tedaj poročal lahko o prav zanimivem poglavju. — „Die deutsche Treue im Geschichtsunterricht“ so objektivno osvetljena zgodovinska fakta, iz katerih bi koval Slovan lahko kapital, pa pisatelj ni imel „šovinističnega govora na nemške čednosti v splošnem in to najbolj nemško čednost še posebe“, hoče resnice in nujna potreba se mu zdi, „da se spravijo naši učitelji zgodovine vendar že na delo ter iztrebijo mnoge napačne nazore, mnogoštevilna nevzdržna naziranja, ki straše skoro po vseh zgodovinskih knjigah“. — Dobro! Ampak „narodnost“, pa „patriotizem“!? — „Der Werkisch in der Spielecke“. Hišo so zidali — ampak zdi se mi, da so se 12 letni otroci preveč „igrali“ in poleg tega še kopirali delo drugega 12-letnika, „v kar so upravičeni, ker tudi to delo je bilo otroško“. Morebiti; gotovo pa je, da se bistrijo pojmi tudi z zmotami! — „Zum Vorlesen“. Štev. 3.—5. so prinašale pod „Klosterleben“ „kos iz kulturne zgodovine, podan za otroke“ — kakor sem ga že krstil. Tu imam pred seboj celoto. Pisatelj sam pravi, da je „poskus, v katerem naj dožive otroci kos kulturne zgodovine“. Potrebno gradivo je povzel iz pravil sv. Benedikta, iz pripovedi iz življenja tega svetnika, iz pojasnjevanj k Lehmannovim zgodovinskim slikam itd. — pristavlja pa, da „opis ne odgovarja docela zgodovinskim resnicam“. — To je res! O vsebini mi ni govoriti pri poročilih, odgovoriti bi poskusil le na vprašanje: ali ima zgodovinsko in življensko vrednost opis — mestoma celo anahronistični — za vzgojo in pouk? Zanimiv je, poučen tudi in duševnemu življenju in naziranju otroškemu prilagoden tudi. In to mi daje pravico, da se izrečem za take opise; samo jaz bi snov obdržal bolj skupaj in jo manj razblinil. Priporočam pa primer v poskus. — „Pädagogischer Ratgeber“ se je obrnil proti domačim nalogam in v obliki odgovora napisal lekcijo za „Stockschulmeister“ — je — O, in to pa Scharrelmann zna!

6. — „Der Erzieher und der Religionsunterricht“. Znan je Scharr-ov stavek, da je ves pouk verski. In tu zopet pravi: „Obračajmo se, kakor hočemo, končno je le odvisen ves smoter v vzgoji od verskega naziranja vzgojiteljevega“. Naprej ne bom pravil o članku; pisal ga je veren človek — pa farizeji ga naj ne poskušajo citirati! — O „Erinnerungen an die Religion...“ gl. zgoraj! — „Kind und Bilderbuch“. Saj vemo, za kaj je taka knjiga po navadi: da se zavrže in raztrga, ker hoče otrok življenja. In tu nam kaže Scharr.: kako? Glejte, in Fricek ima največje veselje, če sliši zgodbe, ki „stojе vse v njegovi knjigi s slikami“! — „Pädagogischer Ratgeber“ ima opraviti enkrat z otroško razposajenostjo, ki „mora biti“. Za: Kako pa se boriti proti nji, ne da bi se jo pobijalo — pa obljublja „Rol“ večje delo, o katerem bom poročal. — „Gratulor“ je navodilo za vse tiste, ki so se enkrat vživeli le v en razred in pridejo naenkrat v novega. Tak korak res ni lahek, ampak neprestopen tudi ne, če se hoče „vzgajati delavnega šolskega veselja v čistih kulturah pri sebi in pri otrocih“. — Zum Vorlesen: „Die Reise nach Reindorf und der erste Tag“. V „Reindorf“-u je počitniška kolonija — kar edino pripomnim. — „Bei der Arbeit: Wie uns das Pferd durchging“. S konjem se je pričelo in — ušel je, ker je prišla na vrsto sama od sebe — elektrika... To vsestransko otroško zanimanje, če ni učitelj pedant! Naj gre konj — Bog ž njim, če ni vreden, da bi ga otroci hoteli pregledati!

Pav. Flerč.

Pedagoški paberki.

—Ž Za narekovanje uporabljajo na Ruskem tudi takšne učbenike, kateri so tiskani s pisanimi črkami. Avtorji trdijo, da se tako nauče učenci laglje pravopisja, kakor po učbenikih s tiskanim besedilom. Oblika besede se pomni in učenci to obliko tudi laglje reproducirajo.

—r— **Pomožne sole v Avstriji.** 1. januarja 1913 je bilo v Avstriji 92 pomožnih razredov s 1731 učenci; v 27 zavodih za slaboumne je bilo 3000 gojencev.

—r— **Proti šolskim slavnostim** pišejo „Neue Bahnen“. Pravijo, da je v njih mnogo bizantinizma. Namesto zborovanj s frazami in grmečimi govori naj se uprizarjajo izleti v naravo, med ljudstvo, naj se neguje šport in netendenciozne gledališke predstave.

—r— **O psihopatih** piše v „N. B.“ G. Major. Psihopatiški otroci so nervno bolni, zato prav lahko prekršijo družabni in šolski red. V šoli ne smejo ostati, ker so nevarni moralnemu razvoju normalnih otrok. Tudi v zavod za slaboumne ne spadajo, ker so lahko dobro nadarjeni. V poboljševalnice ne spadajo, ker tu ni z običajnimi sredstvi ničesar doseči, še manj pa se jih sme vtakniti v blaznice, kjer bi se popolnoma uničili. Ne kaže drugega, kakor ustanoviti za nje poseben zavod.

—r— **O pouku modernih jezikov** še ni izrečena zadnja beseda. Mnogo so se učitelji doslej trudili, najti zveličavno metodo, ali kakor je posneti iz novejša literature, kamen modrosti še vedno ni najden. Nekaj časa so duhovi zavzeti za eno smer, potem sledi ves pedagoški svet zopet novi zvezdi. Ta pojav je nekaj navadnega pri vseh predmetih. Čim spretnejša je reklama za novi koren-lečen, ki bi naj ozdravil vse naše šolske bolezni, toliko več klientov ima novi zdravnik. Potem pa pride polagoma skepsa. V praksi se namreč pokaže, da ni vse za vsakega. Kdor pa analizira vse te pojave, temu se vrine ena sama ideja: poti res niso vsi enaki, in eden med njimi je najkrajši. Ali krepak pešec bo prišel po vsaki poti prej k cilju, nego slabotnež. Dober, navdušen, naobražen učitelj bo z vsako metodo uspel.

Sedaj se obračajo proti direktni metodi pri pouku modernih jezikov. Pravijo, da je preotročja, da učencem ob tej metodi ni treba nič misliti, kar jih napravi apatične, nerazsodne, raztresene in nepazljive. Nekaj istine bo že pri tem, čeravno tudi tukaj vrag ne bo tako črn, kakor ga nekateri slikajo. Pravijo, da se po direktni metodi poučuje dete tako, kakor ga je učila mati rodnega jezika. Pozabljajo pa, da je starost od 6-14 let vse nekaj drugega nego doba do 6. leta. Čakajmo torej, da se ta motna voda zopet razbistri. In potem pridejo gotovo in bodo veslale v kristalni hlad — nove metodiške utve.

Šolske in učiteljske vesti.

—š **Ali se dani?** Švicarski državni svetnik M. Ritschard je v svojem poročilu na vlado zapisal te-le besede: Šola toliko velja, kakor učitelj, ki v njej poučuje: da si pa ohrani učitelj ona svojstva, ki si jih želimo, moramo ga rešiti vseh materialnih skrbi. Ali moremo zahtevati od učitelja, ki živi v večnem strahu, da ne bode mogel oskrbeti svojcev z vsem potrebnim, naj z vso dušo poučuje, da bodi učencem primer veselega navdušenja, ki zavzame mladino za delo in oplodi pouk? Ne. Da učitelj ves pripada svojemu razredu, da se zanima samo za napredek svojih učencev, mora biti dobro plačan. Če torej dvignemo učitelja, dvignemo obenem tudi šolo. Sicer se pa lahko mnogo več zahteva od dobro plačanega učitelja nego od onega, ki mora nedostatek plače nadomeščevati z različnimi postranskimi zaslužki, dostikrat malo primernimi učiteljskemu ugledu. Slabo razsvetljene in zračene šolske sobe, slab šolarski material, to so ovire, ki se dajo z dobro voljo ukloniti (odstraniti); nikdar pa ne bomo dosegli v šoli dobrih uspehov, če nimamo dobrega učitelja, katerega ne more skrbi in čemerih borba za obstanek.

„Revue Pédagogique“.

—š **Vežbanje otrok v sokolskih društvih.** Ministrstvo pouka je zabranilo telovadbo otrok v sokolskih društvih. Dne 12. junija 1913 pa je upravno sodišče to prepoved razveljavilo. Vežbanje otrok v sokolskih društvih se ne more smatrati kot redni pouk in torej tudi ni podvrženo birokratskim predpisom. Upravno sodišče je tako priznalo pravico staršev, odrejati življenje svojih otrok v pošolskem času. Sedaj torej smejo otroci brez strahu pred grožnjami katehetov in drugih neprijateljev Sokola telovaditi v dru-

štvenih prostorih. Nasvetujemo staršem, da se te pravice v interesu svojih otrok kar najširje poslužujejo. Moralna vzgoja otrok to zahteva.

L in V. (Jezikovna drobtina.) V kraju K. na Gorenjskem je bila učenka 3. razreda tožena od součenke, da ima uši na glavi. Ta ji srdito odgovori: „Užnivka užniva se zmiraj važe“. — Tu se torej **l** že v začetku besede glasi kot **v**, oziroma **u**, kar nobeden jezikoslovec ne zagovarja. Ljudska govornica ni tedaj vedno merodajna za književni jezik.

—e—

Srednje in višješolski vestnik.

—1 **Profesorska pragmatika** je Danaidin dar: jemlje profesorjem vsa občanska prava. Nekateri voditelji profesorstva svetujejo: „Vzemimo, saj vlada takointako izvede svoje načrte!“ Drugi pa pravijo: „Nekaj drugega je, če se sami odrečemo svojih državljanskih pravic, nekaj drugega je, če nam jih vzamejo“. Za košček kruha na verigo, to se niti izstradanemu volku ni dopadlo!

—1 **Klasifikacija.** O. Hesse poudarja, da učiteljem ni dovoljeno spreminjati rede z dodatki „prav“, „malo“, „še precej“, z minus in plus, kakor se to rado dela po srednjih šolah. To samo dokazuje, da učitelji nimajo prave sodbe o nalogi in da so neodločni. Sicer pa je vsa klasifikacija subjektivna stvar: kar je enemu profesorju še dosti dobro, je drugemu slabo in obratno. Učenec ni samo številka v katalogu z neko množino redovampak je oseba. In učitelj bi naj bil v stanu, soditi o učencu v celoti kot osebnost.

—1 **Srednjih šol** je bilo letos v Avstriji 491, in sicer nemških 223, čeških 110, poljskih 107, italijanskih 14, maloruskih 10, srbsko-hrvatskih 8, slovenska 1 in utrakvističnih 18. Ta statistika je najlepše izpričevalo našim „narodnim“ (čitaj „nerodnim“) poslancem. Kjer se dela politika strankarstva, tam narodni interesi ne uspevajo.

Statistika učilišč v Avstriji za l. 1908/9. Statistična osrednja komisija je izdala statistiko učilišč kraljevin in dežel zastopanih v državnem zboru za leto 1908/9. „Neue Freie Presse“ posnema iz nje odstotno razmerje Nemcev ter največjih dveh slovanskih narodov v državi Čehov in Poljakov v posameznih vrstah šol. Bilo je odstotkov:

Nemcev Čehov Poljakov teh trojnih skupaj

prebivalstva	33	23	16	75
na vseučiliščih	40	16 6	24	80 6
„ tehnikah	44	31	16	91
„ gimnazijah in realnih gimnazijah	40	16	29	85
„ realkah	56	32	7	95
„ trgovskih šolah	70	29	2 3	101 3 ¹
„ obrtnih šolah	52	29	7	88
„ strokovnih šolah za posebne obrti	61	15	9	85

Poročevalec v „N. F. P.“ je zadovoljen, da je pri Nemcih večji odstotek v šolah za praktične poklice, a ne tako velik v srednjih in visokih šolah za državno službo. Se pač moti. Da tvorijo Nemci tako visok odstotek v trgovskih in obrtnih šolah, je največ krivo, ker drugi narodi od države ne dobijo tozadavnih šol. Sicer pa imajo Nemci na srednjih in visokih šolah še vedno večji odstotek dijakov nego jim gre po številu prebivalstva.

Koliko ostane za manjše narode, zlasti za nas Slovence, si približno lahko izračunimo, če primerjamo, koliko odstotkov učencev na posameznih vrstah šol odpade na te tri narode, ki tvorijo komaj tri četrtine prebivalstva. Posebno v strokovnem šolstvu za praktične poklice smo vsi drugi avstrijski narodi daleč zaostali za Nemci, Čehi in Italijani.

¹ Tu mora biti pomota, menda je Nemcev samo 60 odst., vseh treh narodov skupaj torej 91 3.

Inostransko šolstvo.

—r— **Šolski proračun v Španiji.** Španski naučni minister je v „Congresu“ čital proračun za l. 1913. Proračun, ki je l. 1912 iznašal 58,394.325 pezeta, je zvišan na 62 milijonov. Ves višek se porabi za narodno šolstvo, in sicer: za zvišanje učiteljskih plač 2,350.000 pezeta, za ustanovitev novih šol 1 milijon pezeta, za šole, namenjene odraslim, 100.000 pezeta, za dotacije v nakup materiala 577.000, za nova šolska poslopja 376.000 za plačilo že dogovorjenih kompromisov 499.000, za plačilo že postavljenih šol 108.000 pezeta. Imenovanje 41 novih šolskih nadzornikov je proračun povišalo za 40.000 pezeta in 6000 pezeta za material. Zvišanje učiteljskih pokojnin zahteva 100.000 pezeta. Drugi izdatki gredo za učiteljske tečaje, pedagoški kongres, ustanovitev potovalnih knjižnic za učitelje itd. Torej tudi na Španskem se dani.

—r— **V Londonu** bodo tudi letos odprta igrališča za šolsko mladino čez počitnice. 20 igrališč je namenjenih dečkom in 20 igrališč deklicam. Nadziralci dobijo po 48 K na teden, pomočniki pa 30 K. Na vsakem deškem igrališču bode v službi 1 nadziralci in 1 asistent, na vsakem dekliškem pa 1 nadziralci in 2 asistentki, ker bodo igrali tamkaj tudi otroci iz šolskega vrta. Da se bodo namestile samo sveže sile, je odločeno, da ne morejo nadzirati učitelji, ki so bili med šolskim letom nameščeni.

—r— **50 milijonov** si izposodi Rumunska za stavbo vaških šol. Amortiziralo se bode posojilo z dohodki vaških gostiln. Torej za prosveto treba tudi na Rumunskem — piti.

—r— **Nekoliko številka o šolstvu na Škotskem.** Škotsko kraljestvo je približno tako veliko kakor Češko z Moravo in ima 4.800.000 prebivalcev. L. 1911./12. je bilo 2156 ljudskih šol za 843.242 učencev. Mnogo šol ima čez 1000 učencev, kar pa se smatra za škodljivo. Šolskih hranilnic je bilo 326, štedilo je 47.544 otrok, glavnice je bilo 439.325 K. 2922 šolskih knjižnic je imelo skupaj 798.526 zvezkov. Učiteljev je bilo 5108, učiteljic 12.916, skupaj 18.024 oseb. Povprečno je poučeval en učitelj 46 otrok, v nekaterih razredih pa jih je tudi do 60. Strogo se pa sedaj zahteva, naj bi ne bilo v nobenem razredu čez 50 otrok. Šolski vodja ima povprečno 4693 K plače, voditeljica 2275 K, učitelj 3363 K, učiteljica 2022 K. Samo 100 učiteljev dobiva čez 3750 K na leto. V privatnih katoliških šolah so plače mnogo manjše. Angleški učitelji sodijo, da imajo škotski kolegi prav majhno plačo. In ko bi pogledali v naše žepce?

—r— **Argentinsko šolstvo** se prav lepo razvija. L. 1895. je bilo v državi samo okoli 1000 šol, sedaj jih je okoli 5500 (za 6 mil. preb.) Četrtnina šol je zasebnih, druge so mestne, okrajne in državne. Pouk je obvezen za vse otroke, in sedaj gledajo strogo na redni obisk. Tako bujno se razvijajoče šolstvo zahteva tudi mnogo učiteljev. Sedaj je 42 učiteljskih, med 4569 obiskovalci pa je le ena četrtnina moških. Srednjih šol je 26 z 6319 učencev in 885 profesorjev. Glavni predmeti so prirodne znanosti, matematika in živi jeziki. Mrtvih jezikov nimajo, zgodovina in geografija zavzemata prav neznatno mesto. Bistvuje še šest trgovskih šol, dve tehniki, štiri šole za žensko ročno delo, kemijska šola, fizikalna šola in dve gluhonemnici. Dve vseučilišči in eno višje naobraževališče skrbijo za znanstveno naobrazbo. Kdor dovrši vseučilišče z odličnim uspehom, prejme štipendij, da more nadaljevati svoja proučavanja v inozemstvu. L. 1910 je imelo takšno ustanovo 53 umetnikov, 43 tehnikov in 7 drugih dijakov; štipendiji so iznašali skupaj 600.000 K. — Na šest milijonov prebivalcev pride proračun za šole na 130 milijonov kron, torej čez dvajset kron na vsakega Argentinca.

—r— **Nova vrsta učiteljskih.** V Zedinjenih državah je prav malo učiteljev, tudi sedanje število učiteljskih (normalnih šol) ne zadostuje. Učiteljska so se torej dogovorila, da sestavijo učiteljski zbor, ki bode potoval od mesta do mesta in poučeval kandidate

učiteljstva. Pred prihodom v mesto ta potovalni zbor oznani svoj prihod, knjige, katere je treba imeti in metodo, po kateri se bode poučevalo, da se ne izgubi časa.

—r— **Šolska taksa** še vedno ni odpravljena na angleških srednjih šolah. Zato je nedavno v londonskem proforskem društvu M. H. J. Wood vehementno zahteval odpravo plačila za pouk na vseh stopnjah. Vsi učenci ljudske šole naj bi imeli dostop v srednje šole, vsi absolventi srednjih šol dostop v vseučilišče. — Kakor je videti, se aristokratska Angleška silno naglo demokratizira. Prebivalstvo pa ne napreduje idejno tako hitro kakor učitelji. V Stourbridgu so nedavno odprli primarno šolo; ker je bila državna, je bil pouk brezplačen. Ali glej: ni bilo učencev. Da so se vpisali učenci, je bilo treba prej vpeljati šolsko takso. Starši so namreč bili prepričani, da brezplačen pouk ne more prida veljati. — Takemu početju pravijo „snobizem“ — mi okrstimo to po domače z „bedastoča“.

Prosvetna kronika.

—ž **Esperanto**, umetni jezik, si vendar nekako osvaja vedno več ozemlja. Sedaj se poučuje že v mnogih šolah, tako v Helmforstu na Angleškem v „Technical institut“. V Sheffieldu se poučuje v „Central Secondary Eveningschool“. V Londonu se poučuje na znanem „Clark's College“, v Harrovu v County School. V Liverpoolu se poučuje v vseh večernih šolah. V Hamburgu se poučuje esperanto v trgovskih šolah, v Kodanju ravnatoko. V Bernu so uvedli esperanto v mestnem učiteljskišču. V Genovi so uvedli esperanto v dveh mestnih šolah. V Stanislavu (Galicija) se učijo učenci II. razreda obrtne šole tega jezika. Tečajji za esperanto se vrše na vseučilišču v Madridu, na zavodu sv. Izidora, v učiteljskem semenišču, v višjem učiteljskišču in v celi vrsti drugih šol. Sicer pa mislijo na Španskem uvesti esperanto na vseh univerzah in učiteljskiščih.

Razne vesti.

—l **Praško učiteljsko pevsko društvo** je koncertiralo s sijajnim uspehom v Parizu in v drugih francoskih mestih.

—š **Visoki abstinenti**. Abstinenti so: ruski car Nikolaj, bolgarski car Ferdinand, italijanski kralj Viktor Emanuel in španski kralj Alfonz. Vsa švedska kraljevska obitelj ne pije alkoholnih pijač in kralj sam stoji na čelu protialkoholne propagande. Abstinenti so tudi: prezident Wilson, minister Asquith in sir Vezey Strong, nekdanji londonski starosta, ki je v Pragi napijal — s čašo vode.

—l **Otroci brezverskih staršev na Bavarskem** so dosedaj oproščeni veronauka v ljudskih šolah in se poučujejo zato v moralki. Reakcionarne novine so zato vlado hudo napale in tudi poslanci centra pripravljajo boj proti novi naredbi, v kateri vidijo prvi korak k šoli brez veronauka.

—l **Germanizuje se** v Avstriji povsod brezobzirno. Tako dobiva nemška privatna šola v Dedicah od šlezjskega deželnega odbora na leto 8000 K podpore. V občini je samo 250 Nemcev, šola pa pohaja 422 otrok!

Mala poročila.

60letnico svojega rojstva obhaja letos soustanovnik in v prvih letih najmarlji-vejši sotrudnik „Popotnikov“, gosp. Tone Brezovnik, vpok. učitelj in posestnik v Vojniku. Vrlemu rodoljubi in pisatelju slovenskemu ter iskrenemu prijatelju šole in učiteljstva kličemo tem povodom in želimo i mi: Še mnogaja leta!

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“. Dne 25. junija t. l. je umrla članica Marija Sacklova. Na podlagi § 3. a) društvenih pravil je treba plačati po 2 K za ta 113. slučaj, ki je v tekočem letu 5. — V marcu razglašene 3 smrtne slučaje (109—111), deloma tudi 112, v juniju je mnogo članov prezrlo in še ni vposlalo določenih zneskov. Vsa vplačila se morajo zanesljivo doposlati tekom enega meseca.

Odbor.